

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม
อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

นางสาววันเพ็ญ เทวฤทธิ์



การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2563

**Conflict Management in the Community and the Construction of Life
Dam in Yang Khom Sub-district, Phipun District,
Nakhon Si Thammarat Province**

Miss Wanpen Thawarit

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อและนามสกุล	นางสาววันเพ็ญ เทวฤทธิ์
วิชาเอก	การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ รศ. ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2564

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ



..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา)



..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศรี)



.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วนัส ปิยะกุลชัยเดช)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม
อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้ศึกษา นางสาววันเพ็ญ เทวฤทธิ์ **รหัสนักศึกษา** 2578000081 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา **ปีการศึกษา** 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช (3) แนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย ศึกษาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำทางการเมือง ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ และกลุ่มตัวแทนประชาชนในตำบลยางค้อมที่ได้รับผลกระทบ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม เกิดจากการทำประชาคมที่ไม่ทั่วถึงของผู้นำชุมชนในการสร้างฝายมีชีวิต นำไปสู่การต่อต้านของประชาชนด้วยเกรงว่าจะได้รับผลกระทบต่อทรัพย์สิน ส่งผลต่อเศรษฐกิจในชุมชน ความเข้มแข็งทางสังคม การเมืองในท้องถิ่น และเกิดความไม่เป็นธรรมกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ แต่ต้องจำยอมเพื่อไม่ให้มีปัญหากับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนที่ผลักดันโครงการ 2) แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต มีการจัดเลี้ยงน้ำชาเพื่อเป็นการเชิญชวนชาวบ้านในชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้หรือเห็นด้วยในการร่วมกันทำฝายมีชีวิต รวมถึงมีการชี้แจงและกำหนดแนวทางในการแก้ไขผลกระทบจากการสร้างฝาย จนทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับและเห็นด้วยกับโครงการเพิ่มมากขึ้น และ 3) แนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ควรสอบถามความต้องการหรือความคิดเห็นของคนในชุมชนในเชิงลึกให้หลากหลายมิติ การมองเฉพาะในมุมที่ได้รับประโยชน์จากการสร้างฝายอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ ผู้นำชุมชนควรหันมารวบรวมความคิดเห็น ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

คำสำคัญ การจัดการความขัดแย้ง ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน

Independent Study title: Conflict Management in the Community and the Construction of Life Dam in Yang Khom Sub-district, Phipun District, Nakhon Si Thammarat Province

Author: Miss Wanpen Thawarit; **ID:** 2578000081; **Degree:** Master of Political Science;

Independent Study advisor: Dr. Thanasak Saijampa, Associate Professor; **Academic Year:** 2020

Abstract

The objectives of this study were (1) to study a problem background of conflict management in the community and the construction of the life dam in Yang Khom Sub-District, Phipun District, Nakhon Si Thammarat Province; (2) to suggest guidelines for conflict management in the community and the construction of the life dam in Yang Khom Sub-District, Phipun District, Nakhon Si Thammarat Province and (3) to study appropriate solutions to conflict in the community and the construction of the life dam in Yang Khom Sub-District, Phipun District, Nakhon Si Thammarat Province.

This study was qualitative research with field data collection, documented studies, observation and interviews with key informants. The researcher divided key informants into 2 groups: political leaders, local leaders, local government officials, and representatives of the affected people in Yang Khom Sub-district. The research tools were an interview and a descriptive analysis of the data.

The study found showed that (1) a problem background of conflict management in the community and the construction of the life dam in Yang Khom Sub-District caused by the inefficient community forum of the community leaders in the construction of the life dam, leading to the resistance of people for fear that their property would be affected. It affected the economy in the community, the tight-knitted community and local politics, causing dissatisfaction and unfairness to the affected people. However, local people had to surrender to avoid problems with local leaders and society. (2) The guidelines for conflict management in the community and the construction of the life dam included a tea ceremony to invite the villagers to create awareness or consent with the life dam. In addition, there were clarifications and setting guidelines for resolving the impact of the construction of the life dam, which caused people to accept and totally agree with the project. (3) The appropriate solutions to conflict in the community and the construction of the life dam should ask for the needs or opinions of local people in all dimensions. A one-sided perspective from an advantageous angle could be damaged. Community leaders should turn to collecting ideas, sharing ideas and listening to the opinions of those affected to create a process of learning to find solutions to reduce the errors that might occur.

Keyword: Conflict Management, Life Dam, Yang Khom Sub-district and Phipun District

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตากรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ชี้แนะแนวทางให้ความรู้ ตลอดจน ให้คำปรึกษามาโดยตลอดทุกขั้นตอน จนกระทั่งเนื้อหาสาระบรรลุตามวัตถุประสงค์และถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาภิรมย์ ที่ได้กรุณาช่วยเหลือ ตรวจสอบ แนะนำ ชี้แนะข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่งการศึกษาค้นคว้าอิสระเสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้ศึกษา รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ได้อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อม,นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ครูฝ่ายมีชีวิต, นางพนิดา อ่าลอย ครูชำนาญการ, นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม, นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ข้าราชการครูชำนาญ, นายวิทยา วิจารณ์, นายวิทยา วิจารณ์, นางสาวสาวิตรี วงศ์สวัสดิ์, นางกิมไถ่ วงศ์สวัสดิ์, นายนิยม วงศ์สวัสดิ์, นางอารยา วงศ์สวัสดิ์ และ นางสาวแววดาว บุญช่วย ซึ่งได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลในพื้นที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

แรงใจสำคัญของผู้ศึกษาคือ คุณพ่อเจริญ เทวฤทธิ์ และคุณแม่เสงิยบ เทวฤทธิ์ ผู้ให้ชีวิต ให้ความรู้ และขอขอบคุณครอบครัวเทวฤทธิ์ ทุกคนที่คอยเป็นห่วงเป็นกำลังใจในการศึกษาครั้งนี้ โดยเฉพาะน้องหญิง นางณัฐชยา จรเปลี่ยว ที่เป็นทั้งน้องในครอบครัวและเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ช่วย แนะนำ ตรวจสอบ ในการทำเล่มวิจัยนี้

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ จึงเป็นผลงานที่สำเร็จอันเกิดจากความร่วมมือและการ สนับสนุนจากทุก ๆ ท่านที่ได้กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณด้วยหัวใจ

วันเพ็ญ เทวฤทธิ์

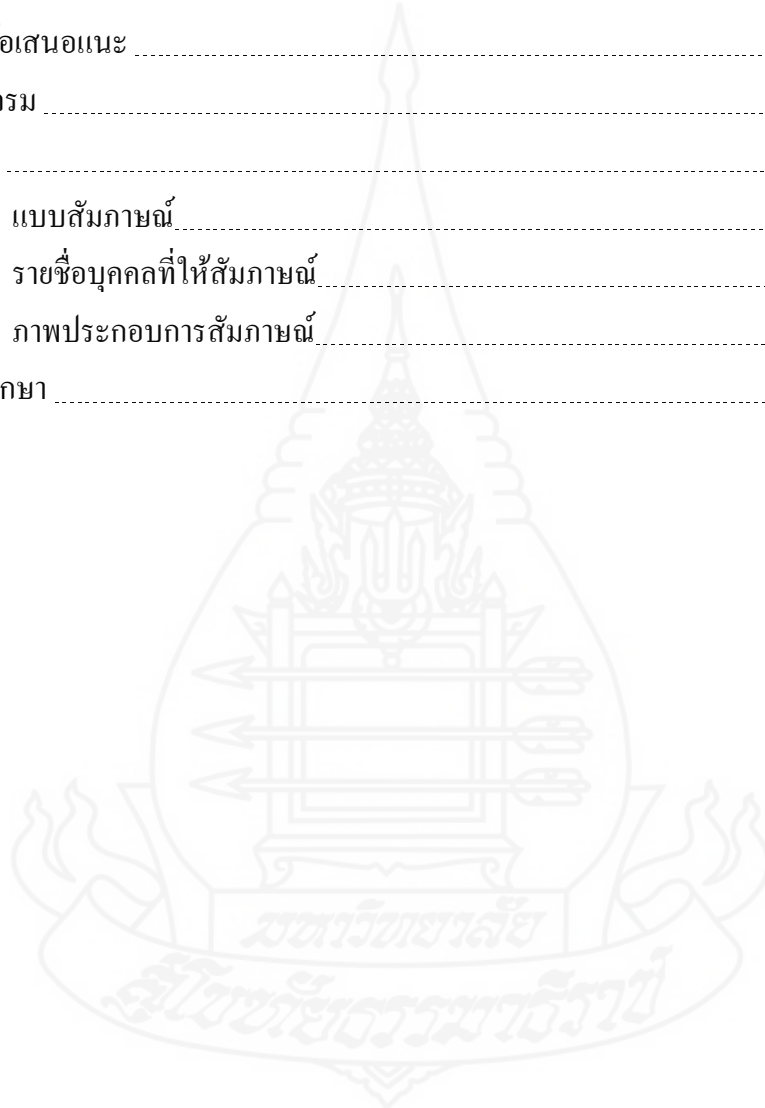
ธันวาคม 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง	8
การสร้างฝายมีชีวิต	13
การเมืองภาคพลเมือง	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	25
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
การวิเคราะห์ข้อมูล	27
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	29
สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช	29
แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช	37
แนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	47
สรุปการวิจัย	47
อภิปรายผล	49
ข้อเสนอแนะ	52
บรรณานุกรม	53
ภาคผนวก	57
ก แบบสัมภาษณ์	58
ข รายชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์	68
ค ภาพประกอบการสัมภาษณ์	70
ประวัติผู้ศึกษา	74



สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แบบของพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อมีความขัดแย้ง.....	13
ภาพที่ 2.2 การออกแบบ/โครงสร้างฝายมีชีวิต	16
ภาพที่ 4.1 การก่อสร้างฝายมีชีวิต.....	31
ภาพที่ 4.2 การสร้างฝายมีชีวิต.....	32



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชน ท้องถิ่นเป็นฐานหลักของสังคม และแนวทางการพัฒนาระดับชุมชนและท้องถิ่นให้เข้มแข็งน่าอยู่ ปลอดภัย มีพัฒนาการที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาวะที่ดี และหากทุกชุมชน ท้องถิ่นมุ่งมั่นดำเนินการอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยก็จะพัฒนาอย่างมีทิศทางที่ดี เป็นประเทศที่น่าอยู่ ชุมชนจะเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ต้องอาศัยความรับผิดชอบ การเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ตลอดจนอาศัยความร่วมมือและข้อมูลทางวิชาการจากหน่วยงานในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รักษาสิ่งแวดล้อม เน้นการพึ่งตนเอง เป็นสังคมเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกันและไม่ทอดทิ้งกัน ในสภาพปัญหาการขาดน้ำ การพังทลายของตลิ่ง การทำลายสัตว์น้ำในลำคลอง สภาพปริมาณน้ำลดลง น้ำแห้งในคลอง สาเหตุหลักๆด้านคน คือการขาดความรู้ความเข้าใจ ในการดูแลรักษาฟื้นฟูระบบนิเวศของคลอง โดยมีทัศนคติที่ไม่ใช้หน้าที่ของตน ยังคงเชื่อว่าเป็นเรื่องของส่วนราชการ ขาดความสำนึกรักคลอง ขาดการมีส่วนร่วม การรวมกลุ่ม ความร่วมมือ ขาดการประสานงาน ในการให้เกิดผลปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ขาดกติกา ข้อตกลงร่วมกัน ความรู้ทางด้านกฎหมายการรักษาลอง จากสภาพปัญหาทั้งที่กล่าวมาทำให้เกิดความไม่มั่นคงของอาชีพ ทำให้สวนผลไม่ยืนต้นตาย เกิดกรณีพิพาทในชุมชน สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ส่งผลต่อสุขภาพจิตและร่างกาย การดำเนิน โครงการสร้างฝายมีชีวิต เป็นการสร้างความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ผ่านกระบวนการประชาเข้าใจ เพื่อแก้ปัญหา ทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม สิ่งแวดล้อมได้ในที่สุด แสวงหาการมีส่วนร่วมในการลงมือทำ เป็นโครงการต้นแบบให้ชุมชนอื่นสามารถนำองค์ความรู้ กระบวนการ เรียนรู้เพื่อจัดการตนเองไปเป็นตัวอย่างปรับประยุกต์ให้เข้ากับชุมชนของตนเองได้ และหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาจะนำไปต่อยอดสร้างเป็นเครือข่ายได้ เช่น คลองหมู่บ้าน คลองตำบล คลองอำเภอ คลองจังหวัด ทั้งระบบได้ต่อไป

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้ความเจริญเติบโตรุกหน้าอย่างรวดเร็ว และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการพัฒนาและรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจเมื่อมีการพัฒนา

ในด้านต่างๆเพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดของไทยเริ่มกลายเป็นเหตุผลของความขัดแย้ง สังคมไทยในปัจจุบันจึงเผชิญหน้าระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ซึ่งคนส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นคนด้อยโอกาส นำไปสู่การเผชิญหน้ากับรัฐที่มีอำนาจในการดูแลและจัดการทรัพยากรต่างๆ เช่น ที่ดิน ป่าไม้ น้ำ แร่ธาตุ ที่ประชาชนใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อเลี้ยงชีพจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เกิดการแย่งชิงและก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ในการใช้นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำโดยเน้นการสร้างเขื่อน การทำนบกั้นน้ำ การสร้างฝายและการก่อสร้างอื่นๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามมาอันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนกำลังดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ

คนในชุมชนมีความสามารถต่อการจัดการด้านข้อมูล การสำรวจ การวิเคราะห์ การแปรผล และคืนข้อมูลสู่ชุมชนในการนำมาใช้ เช่น การสำรวจข้อมูลด้านแหล่งน้ำ สภาพปัญหา ที่มาของปัญหา การนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชุมชน มีแผนการกำหนดทิศทางการจัดการความต้องการในการแก้ปัญหา เรื่องน้ำของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมที่ชุมชนเกิดมีกลุ่ม และองค์กรต่างๆขึ้นในชุมชนแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ชุมชนมีสภาชุมชนเป็นที่ประชุม พุคคุย ร่วมแก้ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องในโครงการทำให้ชุมชนเกิดผู้นำที่เข้มแข็งและสามารถที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้อีกด้วย

ฝายมีชีวิต คือ ฝายน้ำล้นเพื่อใช้แก้ปัญหากล้วยแล้งและอุทกภัย เป็นการสร้างฝายที่มีโครงสร้าง ของฝายมาจากธรรมชาติ ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ นำไปปักลงในลำน้ำ เสมือนเสาเข็มเรียงกัน ผูกด้วยเชือก เพื่อยึดโยงเข้าด้วยกัน สำหรับตัวฝายกั้นน้ำจะใช้ทรายบรรจุใส่กระสอบ วางเรียงซ้อนกัน การสร้างฝายมีชีวิต เป็นการยกระดับน้ำขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำ และเป็นฝายน้ำล้นที่น้ำจะไหลผ่านฝายตลอดเวลา (หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารพรานที่ 32 จังหวัดน่าน, น.1)

ฝายมีชีวิต คือกลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน การอยู่ดี กินดีของประชาชนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า ถ้าเราสามารถทำให้น้ำเต็มคลองตลอดทั้งปี จะทำให้น้ำซึมแผ่กระจายไปในดิน เมื่อดินชุ่มน้ำ ป่าก็จะสมบูรณ์ สามารถทำการเกษตรได้ทุกพื้นที่ ส่งผลให้คนกลับถิ่นฐานเพราะทรัพยากรเกิดขึ้นในชุมชน เป็นฐานการผลิต เกิดเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคง

ดร.ดำรง โยธารักษ์ ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง “ได้อะไรจากฝายมีชีวิต” ตอนหนึ่งว่า "ฝายมีชีวิตเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง เรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยเริ่มต้นตั้งแต่เรียนรู้เรื่องน้ำในคลอง ทำไมน้ำในคลองจึงแห้ง ทำไมคลองจึงตื้น ดันไม้ข้างคลองมีประโยชน์อะไร แล้วมันหายไปไหน ทำไมถึงหายไป สัตว์น้ำในคลองมีอะไรบ้าง ปัจจุบันทำไมมันจึงหายไป โดยใช้

หลักการสิทธิและเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค เป็นโอกาสที่ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นโดยเอาความเห็นร่วมแทนที่จะใช้วิธียกมือลงคะแนน” (สุวัฒน์ คงแป้น, 2559, น. 3)

การจะเป็นฝ่ายมีชีวิตได้ จะต้องยึดถือหลักการ 3 ขา โดย ขาแรก คือ ต้องทำให้ประชาชนเข้าใจ บนหลักเรียนรู้การเมืองจากพลเมือง คือต้องมีข้อมูลเชิงนิเวศ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีพืช มีสัตว์อะไรอยู่บ้าง แต่ละอย่างมีความสำคัญต่อชีวิตและธรรมชาติอย่างไร ถ้าจะฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา จะต้องทำอะไร ฝ่ายมีชีวิตจะต้องมีความปรองดองกับธรรมชาติ ปรองดองกับระบบนิเวศ โดยให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้แสดงความคิดเห็นและมีการตัดสินใจในเล็กร่วมกัน ซึ่งเมื่อได้มีการตัดสินใจร่วมกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน

ขาที่สอง คือต้องไม่เริ่มด้วยงบประมาณ ต้องใช้ทุนในพื้นที่ เช่น ใช้ไม้ไผ่ หิน ดินทราย ในพื้นที่ ถ้าต้องใช้งบอยู่บ้าง ก็ควรเป็นการบริจาคหรือการจัดกิจกรรมหาทุน เช่น การเลี้ยงน้ำชา เป็นต้น คนที่มาทำต้องมาร่วมลงแรงไม่ใช่การจ้าง ซึ่งที่นิยมกันนั้นก็จะใช้ไม้ไผ่ (ที่สามารถแตกหน่อเติบโตได้) ปักเป็นแนว ใช้ไม้ไผ่หรือไม้อย่างอื่นกั้นแล้วผูกด้วยเชือกเป็นหูช้าง ก่อนที่จะใช้กระสอบที่บรรจุทรายวางทับลงไป และไม้ลิ่มที่จะมีดินผสมขี้วัวไว้เพื่อปลูกต้นไม้ ซึ่งเมื่อต้นไม้โตขึ้นรากของมันก็จะชอนไชสานให้ตัวเชื่อมมีความมั่นคงแข็งแรงมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญหน้าฝายจะต้องทำเป็นขั้น เพื่อไม่ให้ตะกอนดินที่ไหลมากับน้ำทับถมและยังทำให้สัตว์น้ำว่ายทวนน้ำไปวางไข่ได้ตลอดสาย

ขาสุดท้าย ก็คือจะต้องมีการร่วม หรือ ธรรมนูญคลอง ในการใช้ประโยชน์หรือบำรุงรักษา มิเช่นนั้นแล้ว จะเรียกว่าฝ่ายมีชีวิตไม่ได้ เพราะทำให้คนที่เห็นแก่ตัวใช้ประโยชน์จากน้ำจนไม่คำนึงถึงส่วนรวม เช่น ทำกระชังเลี้ยงปลา จนส่งกลิ่นเหม็น เป็นต้น ดังนั้นการมีการร่วมก็คือข้อตกลงในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ในสมบัติร่วม ซึ่งสมบัติ (น้ำคลอง) ไม่ใช่สมบัติของคนในชุมชนเท่านั้น แต่เป็นสมบัติทางนิเวศที่จะต้องส่งต่อให้ลูกหลานอย่างสมบูรณ์

ฝ่ายมีชีวิตไม่เป็นเพียงการจัดการน้ำเท่านั้น แต่ยังเป็นการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับคืนมา เป็นการจัดการนิเวศทั้งระบบให้อยู่คู่กับสังคม สร้างการเมืองภาคพลเมืองโดยอาศัยเรื่องที่เป็นชีวิตของตนเองเป็นตัวนำ และทั้งหมดนี้นำไปสู่การจัดการทางสังคมที่นำวิถีแห่งการเอื้ออาทรกลับคืนมาสู่ชุมชน (สุวัฒน์ คงแป้น, 2559, น.3-4)

ฝายมีชีวิตยางค้อม คือฝายที่มีขนาด 35 คูณ 45 เมตร กั้นแม่น้ำต้นน้ำตาปี ตั้งอยู่ที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหัดนครศรีธรรมราช ใช้งบประมาณการสร้างประมาณ 2 ล้านบาท เป็นงบประมาณที่เกิดจากความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง โดยไม่ใช้งบประมาณของทางภาครัฐ ฝายมีชีวิตยางค้อม เริ่มต้น 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 ด้วยการตรวจพื้นที่ และการทำความเข้าใจทั้งประชาชนในพื้นที่และผู้นำชุมชนโดยเริ่มจากการทำประชาคม

หมู่บ้านหนึ่ง แต่มีการดำเนินการก่อสร้างฝายอีกหมู่บ้านหนึ่ง มีเพียงการประชาสัมพันธ์การสร้างฝายมีชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่ทราบเป็นระยะๆ แบบไม่ทั่วถึง จนได้รับงบประมาณจากผู้นำชุมชน ทั้ง 9 หมู่บ้านในตำบลยางค้อมเป็นงบประมาณเริ่มต้นในการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ และทำพิธีเปิดประมาณต้นปี 2559 ใช้เวลาเกือบ 6 เดือนในการก่อสร้าง เกิดการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของการยกระดับน้ำของฝายมีชีวิต ด้วยการสนับสนุนแรงงานจากกองทัพภาคที่ 4 และหางบประมาณจากการเลี้ยงน้ำชา ทอดผ้าป่า และรับบริจาค ผลัดกันเป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร สำหรับแรงงานที่มาช่วยกันก่อสร้างฝาย ในระหว่าง 6 เดือนก่อนเสร็จ ฝายมีชีวิตยางค้อมโดยการนำของกำนันด้อย (นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อม) ที่กินนอนอยู่ที่นั่น น้ำหลากมาก 5 ครั้ง และทุกครั้งฝายมีชีวิตจะชำรุดเสียหายในทุกครั้ง แต่กำนันและผู้นำชุมชนแกนนำในการสร้างฝายก็ไม่ย่อท้อ เพราะเห็นประโยชน์ของฝายที่สามารถยกระดับน้ำ ทำให้น้ำในบ่อน้ำดินของชาวบ้านแต่ละบ้านมีน้ำเต็มบ่อไว้ใช้ได้ทุกบ้าน จนแล้วเสร็จ ก็เกิดการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเกิดเป็นสระว่ายน้ำขนาดใหญ่ ตอนเย็นชาวบ้านจะมาเล่นน้ำและวันเสาร์อาทิตย์มีคนมาเล่นน้ำนับรวมเกือบพันคน เกิดการค้าขาย เกิดเศรษฐกิจชุมชน เกิดเป็นที่จัดกิจกรรมของชุมชน เกิดเป็นแหล่งพันธุ์ปลา 38 สายพันธุ์ที่สูญหาย กลับคืนมากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จนต้นปี 2560 ฝนตกหนักน้ำหลากมาอีกครั้งแต่น้ำเปลี่ยนทิศทางเข้าไปทางจุดที่อ่อนที่สุดของฝายทำให้น้ำ ซึ่งมีมวลขนาดใหญ่เข้าไปทางจันซ่ายของฝายมีชีวิตเสียหายกินพื้นที่ของชาวบ้านไปหลายไร่ แต่ชาวฝายยางค้อมก็ไม่ท้อแท้ลุกขึ้นสู้ทำต่อ เพียงแค่คำพูดของเด็ก ๆ ว่า "แล้วหนูจะเล่นน้ำที่ไหน" กำนันด้อยและแกนนำจึงลุกขึ้นสู้อีกครั้ง ด้วยการระดมทุนที่จะซ่อมแซมฝายให้กลับมาสวยสง่าเหมือนเดิม ชาวบ้านจึงซ่อมด้วยการใช้บีกแบ็คปิดที่ด้านซ่าย โครงสร้างก็ทำให้ยกระดับน้ำเกือบจะกลับมาเหมือนเดิมแต่การใช้เครื่องจักรรถแบคโฮต้องหยุดตัวลง ด้วยการที่มีเรื่องร้องเรียนว่าฝายมีชีวิตคือสิ่งลี้ลับล้าทางน้ำ จึงทำให้ภาครัฐ เช่น อบจ. ต้องยกเลิกการสนับสนุนเครื่องจักร และไม่มีหน่วยงานไหนกล้าที่จะสนับสนุน เนื่องจากยังไม่ได้ข้อสรุป ในระหว่างนั้นพันธุ์ปลาต่างๆ ก็มาอยู่หน้าฝายเต็มไปหมด เกิดน้ำหลากเมื่อเดือนธันวาคม 2560 ที่ผ่านมามีมวลน้ำทะลักไปที่ด้านขวาของฝายมีชีวิต คราวนี้น้ำมันทะลักไปทางด้านขวาทางผนังกั้นน้ำได้รับความเสียหายและพื้นที่ของชาวบ้านได้รับความเสียหายอย่างมาก ในระหว่างนั้นชาวฝายยางค้อมก็พยายามหาทางแก้ไข ขอรถแบคโฮจากส่วนราชการ ปริกษานายอำเภอเพื่อให้อำเภอช่วยหาทางแก้ไข ก็ไม่ได้รับการแก้ไข จนมีรถแบคโฮมา 3 คัน พวกเราก็เข้าใจว่ามาช่วยปรับดินที่มีอยู่และมาเสริมผนังกั้นน้ำที่ชำรุด แต่สุดท้ายแล้วคือไม่ใช่ มีคำสั่งมาให้หรือฝายมีชีวิตยางค้อมออก เพื่อแก้ปัญหาไม่ให้น้ำทะลักเข้าไปซ้ำที่ผนังกั้นน้ำอีกทั้งที่สวนผลไม้ของชาวบ้านพังเสียหายไปกับน้ำหลายไร่ นั่น แต่ก็ไม่มีการช่วยเหลือหรือเยียวยาจากแกนนำที่ทำฝาย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่หรือจากหน่วยงานราชการเลยไม่มีการฟ้องร้อง หรือร้องเรียน

บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลย และตอนที่ทำฝายก็ไม่มีเสียงคัดค้านจากใครเลยว่ามีฝายที่จะทำนั้นจะต้านแรงน้ำไม่ได้ และจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ของชาวบ้านได้รับความเสียหายมากแบบนี้หรือเพราะเหตุใดที่ไม่มีใครกล้าคัดค้านการสร้างฝายเลย

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการเจอปัญหาและสาเหตุความขัดแย้ง แนวทางที่ใช้ในการจัดการปัญหา ตลอดจนการกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาให้ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3 เพื่อศึกษาเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอธิบายกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคมในการสร้างฝายมีชีวิต อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ โดยเลือกใช้ทฤษฎีความขัดแย้ง มาเป็นกรอบในการอธิบายถึงการจัดการความขัดแย้งในชุมชน การแสดงความคิดเห็น การดำเนินการแก้ไขปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งต่าง ๆ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลทางการเมืองในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชุมชน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการสร้างฝายมีชีวิต อาจถูกชี้นำบางการหรือครอบงำจากกลุ่มที่มีอิทธิพลทางสังคมการเมือง

4. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาถึงการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ ทั้งด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อม ด้านสังคม เศรษฐกิจ และด้านการเมืองและการบริหาร ในประเด็นที่ทำการวิจัย ดังนี้

4.1 ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.2 แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3 เสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การจัดการความขัดแย้ง หมายถึง การจัดการกับความขัดแย้งนั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหัวหน้าที่จะต้องทราบและเข้าใจทั้งสาเหตุและวิธีการจัดการ สถานการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือมากกว่าแสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สถานการณ์เหล่านี้คือความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดจากมีการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกัน หรือแย้งชิงกันในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่า เกิดความรู้สึกต้องการชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดัน หรือเกิดจากความต้องการที่จะมีสถานภาพที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง สถานการณ์เหล่านี้จะทำให้เกิดความตึงเครียดเพราะความไม่เห็นด้วยหรือไม่ตกลงด้วยและมีแนวโน้มทำให้แต่ละฝ่ายมีทิศทางตรงกันข้าม

5.2 การสร้างฝายมีชีวิต หมายถึง เครื่องมือในการเก็บกักน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำแล้ง น้ำหลาก โดยใช้วัสดุธรรมชาติและการระดมพลังจิตอาสาของชาวบ้าน ด้วยหลักการ 3 ขา คือ เวทีประชาเข้าใจ จิตอาสา และธรรมนูญฝาย ผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิต จากการระดมสรรพกำลังในการสร้างฝายมีชีวิตและจากความแรงของน้ำทำให้เกิดผลกระทบกับพื้นที่โดยรอบของฝายมีชีวิต

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการสร้างฝายมีชีวิต เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเกิดความร่วมมือกันในการสร้างฝายมีชีวิต มีอยู่ 4 ปัจจัย คือ 1) ความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน 2) การติดต่อสื่อสารกันของประชาชนในชุมชน 3) การสร้างการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน 4) ความเป็นผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น/ท้องถิ่น

5.3 การเมืองภาคพลเมือง หมายถึง การเมืองที่มีตัวชี้วัด ดังนี้คือ 1) กลุ่มองค์กร ประกอบด้วย การไม่แสวงหากำไร ความอิสระ การจัดการที่ยืดหยุ่น กิจกรรมต่อเนื่อง การสื่อสาร 2) ผู้นำ ประกอบด้วย การยอมรับ พฤติกรรมการนำ (ตัวเชื่อมผู้ตัดสินใจ) 3) สมาชิก ประกอบด้วย การมีจิตสาธารณะ ความไว้วางใจ ความอดทน การเรียนรู้ และ 4) เครือข่าย ความสัมพันธ์แบบราบ ความสมัครใจ กลไกของผู้นำ (การเชื่อมประสานกับเครือข่ายของผู้นำ)

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

6.2 ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

6.3 ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช



บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิด ทฤษฎี ผลงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางและกรอบในการศึกษาวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง
2. การสร้างฝายมีชีวิต
3. การเมืองภาคพลเมือง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง

การบริหารความขัดแย้งเป็นการดำเนินการ เพื่อให้ความขัดแย้งอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยใช้เทคนิควิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีทั้งการกระตุ้นความขัดแย้ง การลดความขัดแย้ง และหาวิธีแก้ไขความขัดแย้ง

Rahim (อ้างถึงใน จุฑามาศ รุจิรัตนนท์, 2547, น. 42) การบริหารความขัดแย้งประกอบด้วย การกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง ที่สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการลดหรือระงับความขัดแย้ง เมื่อความขัดแย้งมีมากเกินไปและการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยวิธีการต่างๆ

Anderson (อ้างถึงใน จุฑามาศ รุจิรัตนนท์, 2547, น. 29) กระบวนการบริหารความขัดแย้ง มี 4 ขั้นตอน คือ การวินิจฉัยความขัดแย้งเป็นสาเหตุที่แท้จริงว่า ความขัดแย้งเกิดจากการทำงานที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันหรือเกิดจากการกระทำที่แตกต่างกัน การคาดหวังเป้าหมาย และโครงสร้างที่ต่างกัน จากการวินิจฉัยความขัดแย้งเป็นขั้นตอนของการนิยามปัญหา การให้ความหมายคำจำกัดความของความขัดแย้ง ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของความขัดแย้ง ว่าความขัดแย้งนั้นเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหรือบุคคล การนิยามปัญหามีความสำคัญเพราะจะทำให้มีการตกลงใจในการจัดการความขัดแย้ง เป็นการพิจารณาผลของความขัดแย้ง ซึ่งเป็นผลที่จะได้รับในขณะนี้หรือผลที่จะต้องการในอนาคตว่าต้องการอะไร สุดท้ายเป็นขั้นยุทธศาสตร์ในการ

บริหารความขัดแย้ง เป็นการใช้เทคนิควิธีการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมีเทคนิคหลายวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ควรใช้ให้เหมาะสมกับปัญหา

Robbins (อ้างถึงใน กานดา จันทรย์เยี่ยม, 2546, น. 34-40) ได้นำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งดังนี้

แนวคิดประเพณีนิยม (Traditional View) แนวคิดนี้เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เลว ความขัดแย้งถูกมองในทางลบ เห็นว่าความขัดแย้งไม่มีประโยชน์ต่อองค์การจึงควรหลีกเลี่ยงหรือกำจัดให้หมดไป ดังนั้นจึงต้องพยายามช่วยกันปิดบังความขัดแย้งเป็นผลมาจากความผิดพลาด

แนวคิดพฤติกรรม (Behavior View) แนวคิดนี้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในทุกกลุ่มและทุกองค์การเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์การขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนมากก็มีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้ง่าย ซึ่งอาจเป็นพลังที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานของกลุ่ม บางครั้งก็ทำให้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรยอมรับว่ามีความขัดแย้งและควรหาทางลดความขัดแย้ง

แนวคิดปฏิสัมพันธ์ (Interactionist View) เป็นแนวคิดในปัจจุบันที่เสนอว่า ความขัดแย้งนอกจากส่งเสริมการทำงานของกลุ่มแล้ว ความขัดแย้งบางอย่างจำเป็นจะต้องมีเพื่อที่จะช่วยให้กลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ องค์การปราศจากความขัดแย้งจะหยุดอยู่กับที่เฉื่อยชา ไม่มีเปลี่ยนแปลง ตันตัว กระตือรือร้น ประเมินตนเองและมีความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งที่ดีหรือเลวขึ้นอยู่กับรูปแบบของความขัดแย้ง ความขัดแย้งที่สนับสนุนเป้าหมายของกลุ่มจะช่วยพัฒนาการทำงานของบุคคล เป็นความขัดแย้งที่มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ส่วนความขัดแย้งที่ไปขัดขวางการทำงานของกลุ่มถือว่าเป็นความขัดแย้งที่ไม่เป็นประโยชน์ ความขัดแย้งที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มหนึ่งอาจจะไม่เป็นประโยชน์กับอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้ ความขัดแย้งจะเป็นประโยชน์หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายอย่างไร

จากแนวคิดนี้พบว่าความขัดแย้งมีทั้งด้านบวกและด้านลบการเกิดความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์จะก่อให้เกิดประโยชน์

แนวคิดทฤษฎีของ Thomas and Kilmann (อ้างถึงใน วชิรา คิดการ, 2547, น. 45-48) ได้ร่วมกันพัฒนาเครื่องมือวัดที่เรียกว่า “Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument” ซึ่งได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมแก้ไขความขัดแย้งออกเป็น 2 มิติ โดยมีแนวคิดพื้นฐานจาก Blake and Mouton นั่นคือ

1. มิติที่มุ่งผลิตผล (Concern for Production)
2. มิติที่มุ่งคน (Concern for People)

ได้นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดที่จัดการกับความขัดแย้งโดยแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ

1. มิติที่มุ่งตนเอง (Assertiveness) บุคคลแสดงออกโดยมุ่งเน้นที่ความพึงพอใจของตนเองเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา คือ พฤติกรรมการมุ่งเอาชนะ

2. มิติที่มุ่งความพึงพอใจของผู้อื่น (Cooperativeness) บุคคลแสดงออกโดยมุ่งเน้นให้ผู้อื่นมีความพึงพอใจ พฤติกรรมที่แสดงออกมา คือ พฤติกรรมการร่วมมือ

ตามแนวคิดนี้ถูกนำไปใช้อธิบายถึงพฤติกรรมที่ใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง ดังนั้น Thomas and Kilmann จึงแบ่งพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งออกเป็น 5 แบบ คือ แบบแข่งขัน แบบร่วมมือ แบบประนีประนอม แบบหลีกเลี่ยง และแบบยอมให้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบบแข่งขัน (Competition) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับสูงและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับต่ำ เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจตนเอง มุ่งชัยชนะของตนเองเป็นประการสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์หรือความสูญเสียของผู้อื่น พฤติกรรมแสดงออกมุ่งที่การชนะ- แพ้ การใช้วิธีแบบนี้ เหมาะกับสถานการณ์ที่ต้องการความรวดเร็วเมื่อรู้สถานการณ์นั้นดี แต่การใช้วิธีนี้บ่อย ๆ จะทำให้ผู้ร่วมงานกลัวและเกิดความไม่พอใจ

2. แบบร่วมมือ (Collaboration) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับสูงและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูงด้วย ผลของวิธีนี้ จะเป็นแบบชนะ-ชนะ เป็นวิธีที่ทั้งสองฝ่ายพอใจในข้อสรุปทำให้ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ โดยทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามที่จะหาวิธีการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน การใช้วิธีการร่วมมือในการจัดการกับความขัดแย้งจะทำให้การจัดการกับความขัดแย้งประสบผลสำเร็จและบุคคลมีความพึงพอใจ

3. แบบประนีประนอม (Compromising) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะและพฤติกรรมร่วมมือในระดับปานกลางเป็นจุดยืนระหว่างกลางของมิติการเอาใจตนเอง และมิติการเอาใจผู้อื่นเป็นแบบของการเจรจาต่อรองที่มุ่งให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจบ้างหรือในลักษณะที่มาพบกันครึ่งทาง การประนีประนอมจะใช้ได้ดีเมื่อต้องการข้อสรุปในเวลาจำกัดและเป้าหมายมีความสำคัญปานกลางหรือทั้งสองฝ่ายมีอำนาจที่เท่าเทียมกัน ในองค์การจะพบวิธีการนี้ได้ เช่น ในการประชุมระหว่างทำงาน บุคคลอาจจะเห็นด้วยในข้อเสนอของบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการแบ่งงานและแบ่งความรับผิดชอบให้เท่าๆกัน

4. แบบหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับต่ำและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับต่ำด้วย เป็นการไม่สู้ปัญหาและไม่ร่วมมือในการแก้ปัญหา ไม่สนใจความต้องการของตนเองและความสนใจของผู้อื่น แสดงอาการหลีกเลี่ยงปัญหาเพื่อชล่าและไม่สนใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการ แพ้-แพ้ เพราะการหลีกเลี่ยงอาจนำไปสู่ความล้มเหลว

ในการที่จะได้ความคิดใหม่ๆที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อองค์กร การใช้วิธีการนี้เหมาะกับสถานการณ์ที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่า ประเด็นปัญหาไม่สำคัญ ฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสที่จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม หรือฝ่ายหนึ่งต้องการลดความกดดันการใช้วิธีการนี้ในการทำงานในกรณีที่ต้องมีการปรึกษาหารือกัน หากบุคคลใช้วิธีนี้ก็จะไม่สนใจที่จะปรึกษาหารือกันและไม่ร่วมมือในการปฏิบัติงานใดๆ อาจทำให้เกิดผลเสีย

5. แบบยอมให้ (Accommodation) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับที่ต่ำและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูงเป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น ยอมให้ผู้อื่นเป็นผู้เสียสละยอมให้ผู้อื่นดำเนินการเป็นไปตามที่เขาชอบ แม้เราจะไม่เห็นด้วยก็ตามทำให้เกิดบรรยากาศของการชนะ-แพ้ วิธีนี้เหมาะจะใช้เมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายผิดหรืออีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่า หรือประเด็นปัญหานั้นมีความสำคัญมากต่ออีกฝ่ายหนึ่งเกิดการยอมรับเพื่อระงับความขัดแย้งแต่ปัญหาจริงๆยังคงไม่ได้รับการแก้ไขจะเห็นได้ว่าการจัดการความขัดแย้งแต่ละแบบมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป จึงควรเลือกจัดการความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ผลลัพธ์แบบ ชนะ-ชนะ เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งสำหรับทุกคน ดังนั้นการร่วมมือจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดและได้ผลดีที่สุด ทำให้เกิดผลชนะเพราะคำนึงถึงทั้งบุคคลและงาน

Johnson David, & Johnson Roger (1987) มีแนวคิดการจัดการแก้ไขความขัดแย้งว่าบุคคลแตกต่างกัน จึงใช้กลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้งโดยแต่ละคนมีรูปแบบการแก้ปัญหาเป็นของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้ง ประเด็นหลักที่ต้องใส่ใจ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัว เมื่ออยู่ในภาวะขัดแย้ง คนแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากผู้อื่นและการรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นแบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ คือ

1. ลักษณะแบบ *เต่า* (ถอนตัว, หดหัว) มีลักษณะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา
2. ลักษณะแบบ *ฉลาม* (บังคับ, ชอบใช้กำลัง) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
3. ลักษณะแบบ *ตุ๊กตาหิมะ* (สัมพันธ์ภาพราบรื่น) เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิเป้าหมายเพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้

4. ลักษณะแบบ *สุนัขจิ้งจอก* (ประนีประนอม, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า) จะคำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอมพร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธ์ภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี

5. ลักษณะแบบ *นกฮูก* (เผชิญหน้ากัน, สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธ์ภาพ สิ่งที่ต้องการคือ การบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และบุคลิกของผู้ขัดแย้งว่าเป็นอย่างไร เราต้องเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้ถูกวิธีและพยายามทำให้ทุกคนเป็นผู้ชนะ จึงจะประสบความสำเร็จ

สิริวุฒิ พงพานิช (2544, น. 43-47) ได้ให้แนวคิดที่ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ตรายใดที่ผลประโยชน์ของคนยังเกือกลักกันอยู่กับความขัดแย้งจะไม่ปรากฏผลอย่างรุนแรงและแจ่มชัดนัก แต่ถ้าเมื่อใดผลประโยชน์ขัดกันความขัดแย้งก็จะมี ความรุนแรงขึ้น ความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

วิชัย โสสุวรรณจินดา (2545, น. 167-168) ได้มองความขัดแย้ง เป็น 2 แนวคิด คือ

1. แนวคิดดั้งเดิมเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กร องค์กรที่มีความขัดแย้งมากเกิดความผิดพลาดหรือล้มเหลวในการบริหาร ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดีควรจัดการความขัดแย้งให้หมดสิ้นไป

2. แนวคิดสมัยใหม่เชื่อว่าความขัดแย้งต่างออกไปจากแนวคิดเดิม โดยมองเห็นความขัดแย้งว่าเป็นเรื่องปกติซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกคนสามารถอยู่ได้แม้จะมีความขัดแย้งโดยไม่จำเป็นต้องมีใครผิดใครถูก ความขัดแย้งเป็นสิ่งประสมประสานของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาแต่ต้องอยู่ในระดับที่ควบคุมได้ ความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเสมอไปควรนำมาเปิดเผยกัน ไม่ควรที่จะปกปิด

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2545, น. 12-13) ได้ให้ทัศนะและแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ 3 สมัย คือ

1. แนวคิดสมัยเดิมเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งเลวร้ายเป็นสัญญาณความผิดพลาดบางอย่างขององค์กรเป็นความล้มเหลวของการบริหาร จึงควรหลีกเลี่ยงและกำจัดให้หมดไปเป็นยุคสมัยที่เชื่อว่าองค์กรที่ดีจะต้องมีความราบรื่น

2. แนวคิดสมัยใหม่มุ่งพฤติกรรมเชื่อว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องของความต้องการและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเสมอในองค์กร บางครั้งความขัดแย้งทำให้เกิดความคิดและวิธีการที่ดีมีประโยชน์ สามารถชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาที่ดีกว่าเดิม แต่ถ้าหากมีความ

ขัดแย้งรุนแรงมากเกินไปก็ทำให้เกิดความเสียหายให้แก่องค์กรได้ ผู้บริหารจึงต้องรู้จักวิธีการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งให้เป็นประโยชน์แก่องค์กร

3. แนวคิดสมัยใหม่เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในองค์กรมีทั้งข้อดีและข้อเสียทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแบบความขัดแย้ง ความขัดแย้งบางอย่างจะส่งเสริมให้กลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรที่ปราศจากความขัดแย้งจะเฉื่อยชาและหยุดอยู่กับที่ องค์กรที่มีความขัดแย้งในระดับที่พอเหมาะจะช่วยให้คนมีความตื่นตัว กระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งตามแนวคิดสมัยเก่า เชื่อว่าเป็นสิ่งเลวร้ายแสดงถึงความล้มเหลวขององค์กรนั้น ๆ จะต้องกำจัดให้หมดไป ส่วนแนวคิดสมัยใหม่ เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย หากความขัดแย้งอยู่ในระดับที่พอเหมาะจะทำให้องค์กรพัฒนาไปในทิศทางที่ดีได้

Kenneth W. Thomas (อ้างถึงใน สุนีย์ เฟ่งประภคติ, 2547: น. 84) ได้อาศัยกรอบแนวคิดสองมิติและพฤติกรรม 3 ระดับที่แสดงออก จำแนกพฤติกรรมของบุคคลเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง ออกเป็น 5 แบบ ดังภาพประกอบ 1

	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
สูง	การเอาชนะ		การร่วมมือ
ปานกลาง		การประนีประนอม	
ต่ำ	การหลีกเลี่ยง		การยอมให้

ภาพที่ 2.1 แบบของพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อมีความขัดแย้ง

ที่มา : Kenneth W. Thomas (อ้างถึงใน สุนีย์ เฟ่งประภคติ, 2547 : น. 84)

2. การสร้างฝายมีชีวิต

หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารพรานที่ 32 (2561, น. 1-6) ฝายมีชีวิต คือ ฝายน้ำล้นเพื่อใช้แก้ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย เป็นการสร้างฝายที่มีโครงสร้างของฝายมาจากธรรมชาติ ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ นำไปปักลงในลำน้ำ เสมือนเสาเข็มเรียงกันผูกด้วยเชือก เพื่อยึดโยงเข้าด้วยกัน

สำหรับตัวฝายกันน้ำจะใช้ทรายบรรจุใส่กระสอบวางเรียงซ้อนกันการสร้างฝายมีชีวิต เป็นการยกระดับน้ำขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำ และเป็นฝายน้ำล้นที่น้ำจะไหลผ่านฝายตลอดเวลา

2.1 ประโยชน์จากฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิต เป็นแนวคิดการฟื้นฟูระบบนิเวศของพื้นที่ป่าโดยรวมและแก้ปัญหาการจัดการน้ำของชุมชนเอง โดยมีประโยชน์ดังนี้

2.1.1 ในช่วงฤดูฝน ฝายมีชีวิตจะช่วยชะลอการไหลของน้ำไปยังพื้นที่กลางน้ำและปลายน้ำให้สามารถระบายน้ำได้ทันลดปัญหาน้ำท่วม

2.1.2 ในช่วงฤดูแล้ง ฝายมีชีวิตจะช่วยยกระดับน้ำให้สูงขึ้น ทำให้ชุมชนมีน้ำไว้อุปโภคบริโภคตลอดช่วงฤดูแล้ง

2.1.3 รักษาความชุ่มชื้นให้ระบบนิเวศ ทำให้น้ำมีเวลาซึมลงสู่ใต้ดินได้ลึก เป็นการช่วยเติมน้ำใต้ดิน น้ำบาดาล บ่อน้ำตื้นที่เคยแห้งเหือดให้กลับมามีน้ำมากขึ้น

2.1.4 สามารถสร้างวังน้ำตามธรรมชาติได้ ไม่ต้องวางโครงข่ายระบบนิเวศ โดยปลาหรือสัตว์น้ำสามารถข้ามมาวางไข่ที่ต้นน้ำได้

2.1.5 สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน จากการร่วมแรงร่วมใจในการสร้างและบำรุงรักษา

2.1.6 เมื่อคืน น้ำ ป่า สมบูรณ์ ฝายมีชีวิตจะสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้กลับมามีชีวิต

การแก้ไขปัญหาที่ท่วม น้ำแล้งต้องเลียนแบบธรรมชาติ คือ

1. สายน้ำต่าง ๆ ต้องเก็บน้ำในหน้าฝนไว้ได้เป็นบางส่วน
2. ต้องส่งน้ำ ให้ซึมลงสู่พื้นดินสองฝั่ง และต้นไม้มันทั้งหลายได้ดูดขึ้นไปเก็บกักไว้จนกลายเป็นถึงน้ำธรรมชาติก่อนจะไหลลงไปข้างล่าง

3. ต้องทำให้ สัตว์น้ำต่างๆ สามารถข้ามไปมาเพื่อให้มีโอกาสขยายพันธุ์ได้อีก

4. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมโดยไม่นั่งดู ยืนดู จากการจัดการของราชการหรือเอกชนที่จะมาจัดการให้

หลักการง่าย ๆ ที่ต้องยึดถือ เมื่อคิดจะสร้างฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิต เริ่มต้นจากแนวคิดการสร้างสุข โดยยึดสารตั้งต้นของความสุขชุมชน คือ ฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เป็นที่ตั้ง โดยใช้มันสมองและสองมือของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ใช้ ผู้ดูแล และผู้รักษาซึ่งทุกคนจะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงที่สำคัญและสร้างความต่อเนื่องและนำพาสู่ความยั่งยืนในอนาคต ด้วยหลักการ 3 ขา 3 ข้อง่ายๆ จะนำพาฝายมีชีวิตให้เกิดการขับเคลื่อนการสร้างฝายได้ ดังนี้

1. การทำเวทีประชาเข้าใจ เพื่อให้รู้จักระบบนิเวศ การอยู่ร่วมกันของรากไทร และสายน้ำเป็นอย่างไร เมื่อการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องร่วมกันตัดสินใจว่าจะสร้างฝายมีชีวิตหรือไม่และวางเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
2. ต้องไม่มีค่าแรง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาจากการบริจาค การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพราะหากมีค่าจ้างค่าแรง การมีส่วนร่วมก็จะไม่เกิดขึ้นเลย
3. การร่างกฎกติกาหรือข้อตกลงของชุมชน ในการใช้น้ำ ใช้ฝายมีชีวิตและการบำรุงรักษาชุมชนต้องออกข้อตกลงของชุมชนเอง นั่นคือการเรียนรู้การออกกฎหมายเบื้องต้นของชุมชน

2.2 ปฏิบัติการสร้างฝายมีชีวิต

การสร้างฝายมีชีวิต ต้องคำนึงถึงระบบนิเวศ และหลักการปรองดองกับธรรมชาติ ไม่ใช่โครงสร้างแข็ง แปลกปลอม เช่น เหล็ก ซีเมนต์ ให้ก่อสร้างโดยใช้โครงสร้างจากธรรมชาติ ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้ไม้ไผ่ ไม้กระถิน ไม้สน ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เชือก ทราย และกระสอบ

2.3 ส่วนประกอบของฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิตถูกกำหนดให้มีโครงสร้างที่ชุมชนสามารถสร้างเองได้ โดยใช้วัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่นและมีขั้นตอนการก่อสร้างที่สามารถยืดหยุ่นได้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตามธรรมชาติทุกรูปแบบฝายมีชีวิตมีส่วนประกอบ 4 ส่วนหลักสำคัญ ดังนี้

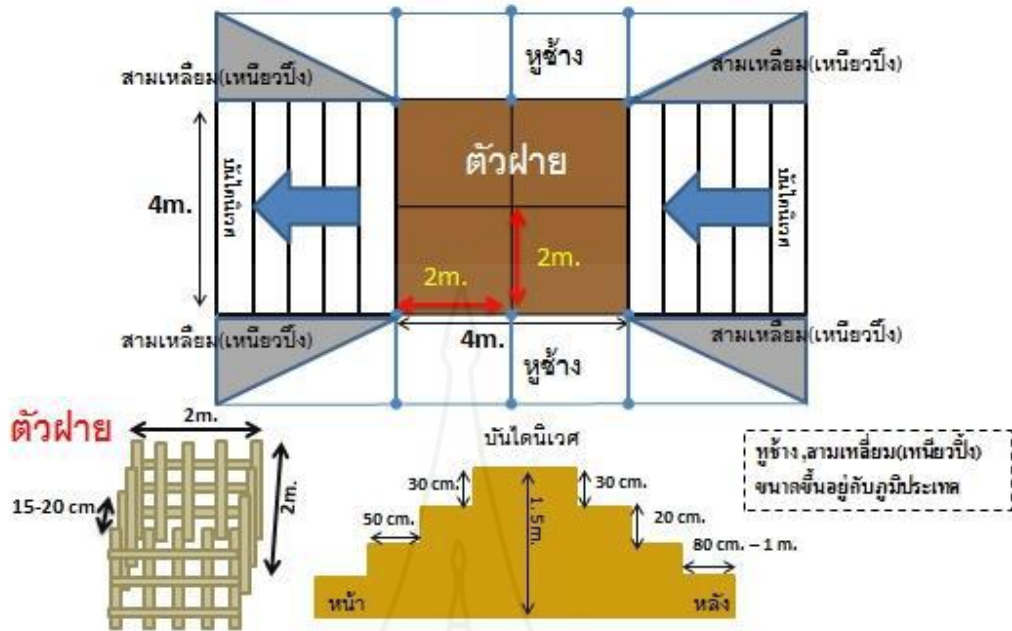
2.3.1 ตัวฝาย จะทำหน้าที่กั้นน้ำและในเวลาเดียวกันก็จะยอมให้น้ำไหลผ่านไป (กรณีพื้นที่น้ำหลาก ตัวฝายควรมีความยาวมากกว่าความกว้าง)

2.3.2 บันไดนิเวศ ทั้งด้านหน้าและด้านหลังตัวฝาย และทำหน้าที่ช่วยให้ปลา สัตว์น้ำเดินทางไปมาข้ามผ่านไปและลดแรงกระแทกของน้ำต่อตัวฝาย

2.3.3 หูช้าง ช่วยยึดเกาะและสร้างความแข็งแรงให้กับตัวฝาย และการปลูกไทรหรือไม้พื้นถิ่น เพื่อให้รากไทรไปแทนที่ไม้ไผ่ที่หูช้างและช่วยยึดเกาะ โครงสร้างตัวฝายได้ดีขึ้น

2.3.4 เหนียวปีงหรือสามเหลี่ยม ป้องกันแรงกระแทกของน้ำช่วยดูแลหูช้างและบันไดนิเวศ

หลังจากนั้นให้ออกแบบและทำโครงสร้างขนาดของฝายมีชีวิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อจะได้พิจารณาวัสดุและอุปกรณ์ที่ต้องสร้างฝายได้ถูกต้องและเหมาะสม ดังภาพประกอบ 2



ภาพที่ 2.2 การออกแบบ/โครงสร้างฝายมีชีวิต

ที่มา : ฝายมีชีวิตงอบร่วมใจ กรมทหารพรานที่ 32 จังหวัดน่าน

สยามรัฐออนไลน์ (2561, น. 1-2) “โครงการฝายมีชีวิต” เป็นความคิดริเริ่มที่รัฐต้องสนับสนุน เพราะเป็นตัวอย่างของ “การจัดการตนเองโดยชุมชน” กล่าวคือ ฝายมีชีวิตเป็นกระบวนการให้ชุมชนลุกขึ้นมาเรียนรู้ข้อมูลน้ำของชุมชน โดยชุมชน จนชุมชนสามารถจัดการน้ำของเขาได้เอง และสามารถกำหนดทิศทางของเขาเองได้ อีกทั้งมีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีภาคีเครือข่ายภายนอกเป็นที่เล็งสนับสนุน ฝายมีชีวิตเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง เรียนรู้จากการปฏิบัติโดยเริ่มต้นตั้งแต่เรียนรู้เรื่องน้ำในคลอง ทำไมน้ำในคลองจึงแห้ง ทำไมคลองจึงตื้น ต้นไม้ข้างคลองมีประโยชน์อะไร แล้วมันหายไปไหน ทำไมถึงหายไป สัตว์น้ำในคลองมีอะไรบ้าง ปัจจุบันทำไมมันจึงหายไป เป็นต้น โดยใช้หลักการสิทธิและเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค กล่าวคือ เป็นโอกาสที่ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นโดยเอาความเห็นร่วมแทนที่จะใช้วิธียกมือลงคะแนน

ประโยชน์จากฝายมีชีวิต ในขั้นต้นสรุปได้คือ

1. ในช่วงหน้าน้ำหลาก ฝายมีชีวิตจะชะลอ กักเก็บน้ำไม่ให้ปริมาณน้ำไปท่วมในพื้นที่ชุมชนเมือง แต่ในขณะที่เดียวกันปริมาณน้ำของฝายมีชีวิตจะซึมไปช่วยให้ระบบนิเวศในพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นตลอดเวลา
2. ในช่วงหน้าแล้ง ฝายมีชีวิตจะช่วยระบายน้ำออกมาให้ชาวเมือง ชาวบ้านได้ใช้ตลอดช่วงหน้าแล้ง

3. ปัจจุบันน้ำใต้ดินลดปริมาณลงอย่างมาก เพราะเรามักแก้ปัญหา น้ำมาก โดยการผันน้ำลงสู่ทะเลให้เร็ว จนน้ำไม่สามารถซึมผ่านลงใต้ดิน ปัญหานี้ฝ่ายมีชีวิตสามารถช่วยได้ เพราะสามารถกักน้ำทำให้น้ำมีเวลาซึมลงสู่ใต้ดิน

4. ฝ่ายมีชีวิตไม่ตัดวงจรทางระบบนิเวศทั้งสัตว์ พืช น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตะกอนทรายสามารถไหลข้ามผ่านไปใต้ทางบันไดหน้าหลัง รวมตลอดจนถึงสัตว์น้ำทุกชนิด โดยเฉพาะปลาสามารถขึ้นลงวางไข่ได้ตามธรรมชาติ

5. ฝ่ายมีชีวิตสามารถสร้างวังน้ำตามธรรมชาติที่หายไปจากการขุดลอก ทำให้วิถีชีวิตริมคลองกลับคืนมา เช่น ปลา นก ต้นไม้

6. ฝ่ายมีชีวิตสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน

7. เมื่อดิน น้ำ ป่าสมบูรณ์ ฝ่ายมีชีวิตสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

ดำรง โยธารักษ์ และคณะ (2560, น. 76-116) ผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำด้วยฝ่ายมีชีวิตได้ ศึกษาทั้งหมด 5 ด้าน พบว่า

1. ผลกระทบทางสังคม กล่าวได้ว่า บรรยากาศการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่เป็นสังคมเอื้ออาทร/สังคมเฉลี่ยทุกข์ แบ่งสุขซึ่งเคยเกิดขึ้นในอดีตได้กลับคืนมาอีกครั้งหลังจากที่ ถูกแทนที่ด้วยสังคมตัวใครตัวมันมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง

2. ผลกระทบทางการเมืองกล่าวได้ว่าการสร้างฝ่ายมีชีวิต เป็นลักษณะของ“การเมืองภาคพลเมือง” เพราะเป็นการแสดงออกตามสิทธิในการใช้อำนาจของพลเมือง

3. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การก่อเกิดของฝ่ายมีชีวิต เป็นปัจจัยส่งเสริมทำให้ชุมชนเกิดการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิตโดยผ่านกระบวนการซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกัน และมีการใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อย่างที่เรียกกันว่า เศรษฐกิจชุมชนนั่นเอง โดยมีจุดเด่น คือ จะไม่มุ่งเน้นการแข่งขันสูงสุด กำไรสูงสุด แต่จะเน้นให้ความสำคัญกับความร่วมมือของคนในชุมชน และจะไม่มีการผูกขาดในกิจการใด ๆ เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันและที่สำคัญคือมีการจัดการความรู้

4. ผลกระทบทางด้านกายภาพ การทำฝ่ายมีชีวิตทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์โดยเห็นได้ชัดในเชิงประจักษ์คือ สภาพบ่อน้ำตื้นของชาวบ้านที่มีน้ำเพิ่มขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงการซึมเข้าไปในดินของน้ำที่ถูกยกระดับขึ้นมาจากสองฝั่ง

5. ผลกระทบทางด้านชีวภาพ สัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น หลักฐานที่เห็นได้ชัด คือ มีการพบพันธุ์ปลาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจำนวน 38 ชนิด และที่น่าสนใจคือ พันธุ์ปลาหลายชนิดที่หายไปหลายปีได้กลับมาใหม่ เพราะไปปลาที่ไข่ฝากดินไว้ดังกล่าวยังไม่ตายเพียงแต่รอสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการขยายพันธุ์ เช่นน้ำ อุดหนุน เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางชีวภาพที่กลับมา

ดำรง โยธารักษ์ และคณะ (2560, น. 40) ความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนในชุมชนนำไปสู่ความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต มี 9 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

1. ความรัก ความสามัคคีกันของประชาชนในชุมชน
2. การพึ่งพาอาศัยกันของประชาชนในชุมชน
3. การเคารพนับถือผู้อาวุโส โดยนำแนวความคิดและประสบการณ์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาน้ำ
4. ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของประชาชนในชุมชนในการจัดการน้ำ
5. ความเป็นเครือญาติกัน
6. สามัญสำนึกรักท้องถิ่น รักชุมชน
7. ความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อผู้นำของประชาชน
8. ความรู้สึกถึงการร่วมชะตากรรมเดียวกันของประชาชนในชุมชน
9. การจัดการผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในชุมชน

3. การเมืองภาคพลเมือง

ดำรง โยธารักษ์ และคณะ (2560, น. 102) การเมืองภาคพลเมืองของฝายมีชีวิต มีจุดกำเนิดมาจากความคับข้องใจของพลเมืองที่ไม่นิ่งดูดายในกิจกรรมสาธารณะ ความคับข้องใจต่าง ๆ ได้แก่ การรอคอย งบประมาณในการทำโครงการ เพื่อแก้ปัญหาหรือแม้แต่มิโครงการที่ลงมือทำแล้ว แต่ก็ยังมีผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างเดียวยังไม่เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อขับเคลื่อน แต่ต้องมีเงื่อนไขเพียงพอ ได้แก่ ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การเรียนรู้ทั้งจากบุคคลภายนอกและคนในชุมชนเองที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน สำหรับกรณีของฝายมีชีวิตได้มีเงื่อนไขเพียงพอ คือ เริ่มจากการ เรียนรู้คือการทำเวทีประชาเข้าใจจนผู้นำและชาวบ้านพร้อมใจรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรด้วยความสัมพันธ์กันทาง สังคม มีการสื่อสาร เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง และแก้ปัญหาน้ำท่วมขังในหน้าน้ำหลากด้วยการทำฝายมีชีวิตในการนำเสนอรูปแบบความร่วมมือในส่วนของเงื่อนไขเพียงพอ คือ รูปแบบภาวะผู้นำของผู้นำ ของนักการเมืองท้องถิ่น รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม รูปแบบการสื่อสาร และรูปแบบกระบวนการเรียนรู้กล่าวคือ เมื่อรวมกลุ่มกันแล้วปัจจัยหรือกิจกรรมของกลุ่มที่ต้องให้เป้าหมายได้รับความสำเร็จ ก็คือ การสื่อสาร การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ทางสังคม (ทั้งกับสมาชิกภายในกลุ่มและเครือข่ายภายนอก) อาจเรียกรวมกันว่าการจัดการคน งบประมาณ สิ่งของ วัสดุ

อุปกรณ์และอาหารที่ได้จากการบริจาค เป็นต้น แต่หากสมาชิกไม่มีจิตสาธารณะ ไม่มีความอดทน ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนให้ฝ่ายมีชีวิตประสบความสำเร็จได้

กระบวนการสร้างฝ่ายมีชีวิตเป็นการเมืองภาคพลเมือง ตามความหมายของการเมืองภาคพลเมืองที่ หมายถึง การลุกขึ้นมาจัดการตนเองของปัจเจกบุคคลเพื่อแสดงตัวตนในฐานะของสมาชิกสังคมในบริบทแนวคิดชุมชนนิยมในกิจกรรมสาธารณะ (พลเมือง) ที่เน้นการสร้างอำนาจทางการเมืองจากการสร้างอำนาจทางสังคมผ่านกลุ่ม องค์กร โดยที่กลุ่มองค์กรจะเป็นเครื่องมือของพลเมืองในการดำรงอยู่อย่างมีเกียรติภูมิศักดิ์ศรีหากมองในประเด็นเศรษฐกิจ พบว่า กระบวนการสร้างฝ่ายมีชีวิตเป็นกระบวนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระดับฐานราก เรียกว่า เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งถ้าหากเศรษฐกิจในระดับชุมชนเข้มแข็งก็จะเป็นฐานที่ส่งผลให้ระดับเศรษฐกิจข้างบนเข้มแข็งไปโดยปริยาย ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่ขึ้นอยู่กับฐานการผลิตของชุมชน คือ ทรัพยากรน้ำ ป่า ดิน นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพทางกายภาพและชีวภาพที่เปลี่ยนไปจากการยกระดับน้ำในแม่น้ำ ส่งผลให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ระดับน้ำใต้ดินเพิ่มสูงขึ้นทำให้พืชที่เกษตรกรปลูกมีความเขียวชอุ่มให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น สัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น เมื่อทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า มีความสมบูรณ์ ทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง เมื่อเศรษฐกิจดีผู้คนมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองอันเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เกิดสังคมเฉลี่ยทุกข์แบ่งสุข หรือสังคมเอื้ออาทรตามมา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝ่ายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาวิจัยอาศัยจาก บทความ เอกสาร วิชาการ งานวิจัย รวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแล้ว พบว่ามีความใกล้เคียงกับเรื่องที่ได้ทำการศึกษา จึงขอนำเสนอมาเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

ดำรง โยธารักษ์ และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการน้ำด้วยฝ่ายมีชีวิต : กรณีศึกษาฝ่ายมีชีวิตบ้านยางค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝ่ายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) รูปแบบความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝ่ายมีชีวิต (3) การเกิดผลกระทบกับประชาชนจากการบริหารจัดการน้ำด้วยฝ่ายมีชีวิตด้านกายภาพ ชีวภาพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ (4) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ กรอบแนวความคิดที่ผู้วิจัยใช้มาจากแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการน้ำของรัฐ การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยใช้ชุมชน

เป็นฐาน แนวคิดการจัดการน้ำโดยชุมชนการจัดการน้ำโดยฝายมีชีวิต ความร่วมมือและการศึกษาผลกระทบ การเก็บข้อมูล ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการศึกษา พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ ด้วยฝายมีชีวิต ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 4 ปัจจัย คือ

- 1.1 ความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน
- 1.2 การติดต่อสื่อสารกันของประชาชนในชุมชน
- 1.3 การสร้างการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน
- 1.4 ความเป็นผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น/ท้องถิ่น

2. รูปแบบความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำ ด้วยฝายมีชีวิต พบว่าผู้นำจะเป็นผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือในการสร้างฝายมีชีวิตโดยการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีอยู่ในชุมชนผ่านการสื่อสาร อีกทั้งใช้การสื่อสารกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจนนำไปสู่ความร่วมมือกันในการสร้างฝายมีชีวิตบ้านยางค้อม

3. การเกิดผลกระทบกับประชาชนจากการบริหารจัดการน้ำ ด้วยฝายมีชีวิต ด้านสังคม พบว่า กระบวนการสร้างฝายมีชีวิตส่งผลให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในอดีตที่เป็นสังคมเอื้ออาทร/ สังคมเฉลี่ยทุกข์แบ่งสุข ซึ่งเคยเกิดขึ้นในอดีตกลับคืนมาในพื้นที่อีกครั้ง ด้านการเมือง พบว่า การรวมตัวกันเพื่อสร้างฝายมีชีวิตเป็นการเมือง ภาคพลเมืองด้านเศรษฐกิจ พบว่ากิจกรรมของฝายมีชีวิตบ้านยางค้อมส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน ด้านกายภาพ พบว่าการทำฝายมีชีวิตทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์โดยเห็นได้ในเชิงประจักษ์คือสภาพบ่อน้ำตื้นของชาวบ้านมีน้ำเพิ่มขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดแสดงให้เห็นถึงการซึมเข้าไปในดินของน้ำที่ถูกยกระดับขึ้นมาทั้งสองฝั่งประมาณข้างละ 2 กิโลเมตร นอกจากนี้ฝายมีชีวิตยังช่วยป้องกันน้ำท่วมและช่วยชะลอการไหลของน้ำ ด้านชีวภาพ พบว่า สัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น หลักฐานที่เห็นได้ชัด คือ มีการพบพันธุ์ปลาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจำนวน 38 ชนิดและที่น่าสนใจคือ พันธุ์ปลาหลายชนิดที่หายไปหลายปีได้กลับมาใหม่

4. ปัญหาอุปสรรค ของฝายมีชีวิตบ้านยางค้อม คือ

- 4.1 ด้านขนาดของฝาย
- 4.2 ด้านงบประมาณ

4.3 อุปสรรคด้านการขัดแย้งทางความคิด กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ

4.4 ด้านการขัดแย้งทางความคิดกับชาวบ้านบางกลุ่ม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ (1) ต้องทำความเข้าใจกับหน่วยงานภาครัฐทั้งเรื่อง
ของแนวคิดการจัดการน้ำ และงบประมาณ (2) ต้องศึกษาเรื่องของดินในบริเวณที่ทำฝายเพื่อ ป้องกัน
ความเสียหายจากกระแสน้ำ และ (3) ต้องมีการเรียนรู้เพื่อกำหนดขนาดของฝายมีชีวิตที่สามารถรับ
กระแสความแรงของน้ำ

นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ (2560) ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้
กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนพรวนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ใน
การศึกษา 2 ประการ คือ (1) ศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการป้องกันความขัดแย้งและการระงับข้อ
พิพาทของชุมชนพรวนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) ศึกษารูปแบบและกระบวนการในการ
จัดการความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชน โดยอาศัยข้อมูลในเชิงคุณภาพ
ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจน
การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่และ
กลุ่มชาวบ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน ผลการวิจัย พบว่า (1) ฐานสำคัญของกระบวนการจัดการความขัดแย้ง
ของชุมชนที่นำมาซึ่งความสมานฉันท์ คือ การสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหาบนฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งแสดงออกในรูปแบบจารีต การรวมกลุ่ม และ
การควบคุมทางสังคม โดยที่มาของความขัดแย้งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของชุมชน
ทั้งในมิติการใช้ประโยชน์ที่ดิน การทำประมง และการใช้ทรัพยากรจากป่าพรุ การเห็นความจำเป็น
และประโยชน์ร่วมกันในการจัดการปัญหา ทำให้มีการร่วมกันสร้างกติกาชุมชนโดยหยิบยกปัญหา
มาพูดคุยกันให้ตระหนักรู้ว่าเป็นปัญหาที่ควรแก้ไขหรือป้องกัน (2) รูปแบบและกระบวนการในการ
จัดการความขัดแย้ง พบว่า มีวิธีที่ถูกนำมาใช้อย่างผสมผสานกัน ได้แก่ การเจรจาต่อรองโดยอาศัย
ระบบเครือญาติ การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่เป็นที่เคารพน่าเชื่อถือซึ่งมีทั้งคนเดียวและทำเป็น
กลุ่ม โดยคนที่เข้าร่วมในกระบวนการนี้ต้องยอมรับในวิถีทางนี้เพราะรับรู้ถึงประโยชน์ที่ตนและ
ชุมชนจะได้รับ หากมีการประพฤติดีไปจากกติกาชุมชนก็มีบทบัญญัติให้มีการชดเชยเยียวยาความ
เสียหาย มุ่งบูรณาการให้เกิดการฟื้นฟูสัมพันธภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จากข้อค้นพบ
ดังกล่าวนี้ผู้เสนอแนะว่า ภาครัฐควรนำเอาความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและ
จัดการความขัดแย้งของตนเองในวิธีการเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีข้อดีที่ว่าเป็นการคงไว้ซึ่ง
ค่านิยมของท้องถิ่น ตลอดจนสร้างเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาการจัดการความขัดแย้งให้มี
ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

รัฐพล เย็นใจมา และสุรพล สุยะพรหม (2561) ศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข ความขัดแย้ง เป็นสภาพการหรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือมากกว่า แสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สถานการณ์เหล่านี้คือ ความขัดแย้ง ซึ่งอาจเกิดจากมีการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจ วัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกันหรือแย้งซึ่งในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกัน ทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่าเกิดความรู้สึกต้องการเอาชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดันหรือเกิดความต้องการที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง สถานการณ์เหล่านี้จะทำให้เกิดความตึงเครียดเพราะความไม่เห็นด้วยหรือไม่ตกลงด้วย และมีแนวโน้มที่จะทำให้แต่ละฝ่ายมีทิศทางที่ตรงข้าม บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคม

สุกัญญา รุ่งทองใบสุริย์ (2556) ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี ศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชน จังหวัดปทุมธานี และศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มผู้ประสบปัญหาจำนวน 200 ตัวอย่าง ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งระบบเจาะลึก 30 ตัวอย่าง และการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประนีประนอมของศาล กลุ่มผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล และอำเภอ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาความขัดแย้งมี 4 ประการ ได้แก่ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา ความขัดแย้งจากการผลประโยชน์ขัดกัน และความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก สาเหตุของความขัดแย้ง มาจากสาเหตุด้านผลประโยชน์ ด้านความสัมพันธ์ ด้านค่านิยม ด้านข้อมูลการสื่อสาร และสาเหตุด้านโครงสร้าง และ/หรือกฎระเบียบของสังคมตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีแนวทางจัดการความขัดแย้ง 3 แนวทางใหญ่ เรียงตามลำดับได้แก่ การใช้สันติวิธี การไม่จัดการปัญหา และการใช้วิธีรุนแรง การใช้สันติวิธีนั้นแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ การเจรจา และการดำเนินการตามกฎหมาย ส่วนแนวทางที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ชนะ-ชนะ จนเป็นผลสำเร็จส่วนใหญ่เกิดจากการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

สุนทร ปัญญาพงษ์, วิยุทธ จำรัสพันธุ์, และวงศา เล้าหศิริวงศ์ (2555) ศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำจากเขื่อนลำปะทาว อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้งและกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งในการจัดการน้ำจากเขื่อนลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสียจากหน่วยงานภาครัฐและจากชุมชน ในบริเวณเขื่อนลำปะทาว ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของความขัดแย้งมี 3 ยุค คือ ยุคก่อนการสร้างเขื่อน ยุคการสร้างเขื่อน และยุคหลังการสร้างเขื่อน มูลเหตุของความขัดแย้ง ได้แก่ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร การใช้ประโยชน์จากน้ำและค่านิยมที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งมี 4 ประเภท คือ ความขัดแย้งที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ความขัดแย้งที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ความขัดแย้งที่หาข้อสรุปได้ และความขัดแย้งที่หาข้อสรุปไม่ได้ ชุมชนได้คลี่คลายความขัดแย้งโดยชุมชนเรียกร้อง การยื่นข้อเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอิสระ การติดตามแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐ และการใช้มาตรการทางสังคม

5. สถานที่ทำการวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ตั้งอยู่ที่ 197 หมู่ที่ 5 ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพิบูลย์ประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 60 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 37,500 ไร่

5.1 ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน คือ แม่น้ำตาปี และมีคลอง 2 สาย คือ คลองหลัก และคลองห้วยจาน ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลพิบูลย์	อำเภอพิบูลย์	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดกับตำบลละอาย	อำเภอพิบูลย์	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลไสหร้า	อำเภอพิบูลย์	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลควนกลาง	อำเภอพิบูลย์	จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.2 จำนวนหมู่บ้าน

จำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม มีดังต่อไปนี้

หมู่ที่ 1 บ้านนาเหนือ

หมู่ที่ 2 บ้านท่าแซะ

หมู่ที่ 3 บ้านในไส

หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งนาใหม่

หมู่ที่ 5 บ้านยางค้อม

หมู่ที่ 6 บ้านโคกเหมะ

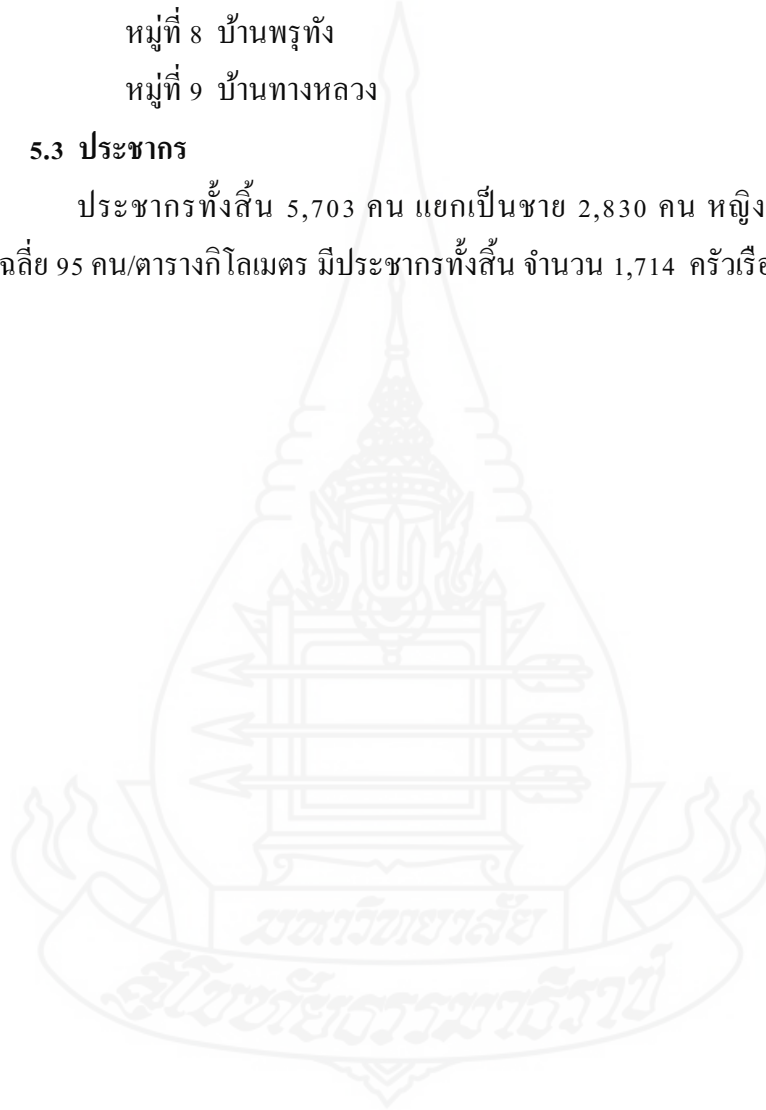
หมู่ที่ 7 บ้านดอกประดู่

หมู่ที่ 8 บ้านพรุทัง

หมู่ที่ 9 บ้านทางหลวง

5.3 ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 5,703 คน แยกเป็นชาย 2,830 คน หญิง 2,873 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 95 คน/ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,714 ครัวเรือน



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมาวิเคราะห์และสรุปตามขั้นตอนของการวิจัยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกประชากรวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาวิจัยการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการดังนี้ การวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยจึงเลือกประชากรวิจัยแบบเจาะจง ได้แก่ 1. ผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น นายกองค้การบริหารส่วนตำบลยางค่อมหรือ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางค่อม จำนวน 1 คน กำนันตำบลยางค่อม หรือตัวแทนผู้ใหญ่บ้านตำบลยางค่อม จำนวน 1 คน 2. ประชาชนในพื้นที่ ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 6 คน และผู้ร่วมก่อสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค่อม จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) โดยแนวทางในการสัมภาษณ์ทั้งหมดจะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended

question) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นในด้าน ปัญหาและสาเหตุความขัดแย้ง กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางที่ใช้ในการจัดการปัญหา ตลอดจนการกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาให้ชุมชน โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือวิจัย

กำหนดกรอบแนวคิดโดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยและนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาพร้อมทั้งได้ทำการปรับปรุงแก้ไขกรอบแนวคิดตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

2.2 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

2.2.1 สร้างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

- 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล ที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง/อาชีพ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง (กรณีกลุ่มบุคคลที่มีตำแหน่งเป็นทางการในพื้นที่)
- 2) ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม
- 3) ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งกับการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม
- 4) ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะการแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมในการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม

2.2.2 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา

2.2.3 ปรับปรุงแก้ไข ตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาตามแผนการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัย เสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมาจากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัย รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวิชาการ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัย

3.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาวิจัย ดำเนินการกำหนดรายชื่อผู้นำในส่วนราชการ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ ประชาชนในตำบลยางค้อม และผู้ร่วมก่อสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม

3.1.2 จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ พร้อมทั้งได้แนบบแบบสัมภาษณ์ไปให้ยังกลุ่มที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อขออนุญาตนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ที่จะเข้าไปทำการสัมภาษณ์

3.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล

3.2.1 ทำการสัมภาษณ์กลุ่มที่ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยการถามตามหัวข้อและประเด็นที่ปรากฏในแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตอบตามความคิดเห็นที่แท้จริง

3.2.2 บันทึกตามถ้อยคำของผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นลงในแบบสัมภาษณ์ บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมหลักฐานต่างๆ เช่น การสังเกต การถ่ายรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดทำข้อมูล

4.1.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกันกับการจัดเก็บข้อมูล โดยเมื่อจัดเก็บข้อมูลได้ในแต่ละครั้งแล้วก็จะนำความคิดเห็นที่ได้ทำการบันทึกไว้ในแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบอย่างละเอียดและ โดยการสังเกตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการตอบแต่ละข้อ นั้นเพื่อหาความเชื่อมโยงและนำข้อมูลมาเรียบเรียงเข้าด้วยกัน

4.1.2 การทบทวนข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ด้วยการจำแนกข้อมูลตามประเด็นหลักแล้วจึงคัดแยกออกเป็นประเด็นย่อยๆ ตามแต่สาระสำคัญ สำหรับข้อมูลในส่วนที่เหมือนกันก็จะแยกเก็บไว้ในส่วนข้อมูลที่ได้รับที่มีความแตกต่างกันไปก็จะเก็บรายละเอียดอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่จะได้ทำการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากสัมภาษณ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้อุปกรณ์วิเคราะห์ที่มาจากแนวคิดทฤษฎี เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และเพื่ออธิบายให้เกิดความเข้าใจในด้านปัญหาและสาเหตุความขัดแย้ง กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต

ชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางที่ใช้ในการจัดการปัญหา ตลอดจนการกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาให้ชุมชน โดยวิธีการอธิบายในรูปแบบพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้รับมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้สัมภาษณ์มาประกอบการจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้



บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบล ยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำในการสร้างฝายมีชีวิต และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิต แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน และแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคมในการสร้างฝายมีชีวิต ดังนี้

1.1 การริเริ่มสร้างฝายมีชีวิต

ตำบลยางค่อม เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพิบูลย์ประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 60 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 37,500 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน คือ แม่น้ำตาปี และมีคลอง 2 สาย คือ คลองหลัก และคลองห้วยจาน ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งมีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับตำบลพิบูลย์ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศใต้ติดกับตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออก ติดกับตำบลไสหริ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศตะวันตก ติดกับตำบลควนกลาง อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลยางค่อมมี 9 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านนาเหนือ นายสุชีพ วงศ์สวัสดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 2 บ้านท่าชะนะ นายไพรัตน์ ฤทธิกาญจน์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 3

บ้านในไส นายสุรชัย เปีย เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งนาใหม่ นายพรสิทธิ์ จงจิตร เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 5 บ้านยางค้อม นายเสมอภาค วงศ์สวัสดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 6 บ้านโลกแห่มะ นายทศพร วุฒิพงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 7 บ้านดอกประคู้ นายสัญญา เพชรประพันธ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 8 บ้านพรุ้ง นายสมศักดิ์ เพชรชนะ เป็นผู้ใหญ่บ้าน, หมู่ที่ 9 บ้านทางหลวง นายไพรัช บริพันธ์ เป็นกำนันตำบลยางค้อม และมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,703 คน แยกเป็นชาย 2,830 คน หญิง 2,873 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 95 คน/ตารางกิโลเมตร มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,714 ครัวเรือน

ในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี พื้นที่ตำบลยางค้อมมีความแห้งแล้งเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการต้องใช้แม่คโสดดินบริเวณหัวสะพานแม่น้ำตาปีเป็นบ่อเล็ก เพื่อให้รดดับเพลิงสูบน้ำส่งตามบ้านเรือน ในการสูบน้ำจากบ่อที่จุดต้องใช้เวลาานกว่าจะเต็มคันรถ ไม่เพียงพอในการอุปโภคและบริโภค ผู้นำท้องที่จึงริเริ่มหาความรู้ในการสร้างฝาย ด้วยการไปดูงานการก่อสร้างฝายจากแหล่งอื่น จากการสัมภาษณ์ของ นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ หรือครูฝาย เป็นคนตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแกนนำในการก่อสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม กล่าวว่า “ เริ่มแรกในการทำฝายมีชีวิตในชุมชนตำบลยางค้อม กำนันตำบลยางค้อม (กำนันต่อ), ผู้ใหญ่บัว, ครูเสียง, ผู้ใหญ่หมู และสารวัตรดิน เป็นคนในพื้นที่ เห็นว่าในช่วงปี 2552 - 2553 ฝนตกหนัก ตอนปี 2554-2555 ฝนแล้งแห้งมาก พอมาปี 2556 ก็ตกหนักมาก พอปี 2557 ก็เริ่มแล้งมาก เราก็เริ่มหาวิธี พี่ก็ชวนกันไปแลการก่อสร้างฝายที่มะปรางงาม ตำบลละอาย หมู่บ้านผู้ใหญ่ทนของ อาจารย์ไมตรี เราก็ร่วมกันทำฝายที่ละอาย แล้วก็มาดูการทำฝายที่ปากคลองมินที่จันดีของหมอเหมียว ตำบลจันดี ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563) และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อม ก็ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการก่อสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อมว่า “พื้นที่ตำบลยางค้อมประสบปัญหาความแห้งแล้ง ไม่มีบ่อน้ำหรืออ่างน้ำขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง และบริเวณสะพานยางค้อมแม่น้ำตาปีน่าจะทำได้ น่าจะเหมาะสมจึงพูดคุยกับพี่เจี๊ยะ และครูเสียง น่าจะมีแนวคิดการทำฝายมีชีวิตตำบลยางค้อมขึ้น โดยเริ่มจากไปดูการทำฝายที่ละอายและจันดี ก่อนจะมาทำฝายที่ยางค้อม ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

จากข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม ทำให้ผู้นำท้องที่มีแนวคิดในการสร้างฝายมีชีวิตเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดหน้าแล้ง เกิดการจัดการน้ำด้วยตัวชุมชนเอง ซึ่งก่อนเริ่มสร้างฝายมีชีวิตก็ได้ไปดูงานและเรียนรู้แนวทาง วิธีการทำฝายมีชีวิตจากพื้นที่ตำบลละอายและตำบลจันดี แล้วจึงหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำฝาย โดยเริ่มด้วยการทำประชาคมในหมู่ที่ 3 บ้านในไส เพื่อขอความเห็นชอบจากชาวบ้านในการใช้พื้นที่ก่อสร้างฝายมีชีวิต แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย จึงมาใช้พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านยางค้อมแทน

หลายพื้นที่เริ่มก่อเกิดการจัดการน้ำด้วยตัวชุมชนเอง เช่น การจัดการลำน้ำ การรักษาคคลอง การมีกตีกาการใช้น้ำ แต่ก็ยังไม่สามารถจัดการกับการมีน้ำตลอดทั้งปีได้ แต่ละพื้นที่จึงพยายามคิดค้นนวัตกรรมสำหรับการจัดการน้ำของชุมชน ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาในพื้นที่ภาคใต้ได้ก่อเกิดนวัตกรรมการจัดการน้ำโดยชุมชนหรือที่เรียกว่า “ฝายมีชีวิต” โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช รูปธรรมปฏิบัติการที่สร้างกลายเป็นรูปแบบที่สำคัญของการจัดการน้ำโดยชุมชน ก่อให้เกิดการขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ทำให้รูปแบบการจัดการน้ำโดยชุมชนได้รับการยอมรับและขยายผลมากขึ้นจนกลายเป็นนโยบายของสาธารณะ ฝายมีชีวิตเป็นกระบวนการเปลี่ยนวิธีคิดจากการพัฒนาที่มุ่งใช้เงินแก้ปัญหาเป็นการพัฒนาที่ต้องเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดปัญญาก่อนศักยภาพของชาวบ้านที่มีอยู่ในชุมชนหากมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ก็จะเห็นศักยภาพดังกล่าว



ภาพที่ 4.1 การก่อสร้างฝายมีชีวิต

ที่มา : Facebook อุทยานน้ำ ฝายมีชีวิตยางค้อมร่วมใจ ริมแม่น้ำตาปี

1.2 การประชาคมที่ไม่ทั่วถึง

ในตอนแรกมีการพูดคุยกันของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่นเกี่ยวกับการสร้างฝายมีชีวิต ว่าต้องมีการทำประชาคมก่อนการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม โดยเริ่มจากการทำประชาคมหมู่บ้านในหมู่ที่ 3 บ้านในไส แต่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่เห็นด้วย จึงมาใช้พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านยางค้อม ในการสร้างฝายมีชีวิตแทน โดยไม่ได้ทำประชาคมหมู่บ้านในหมู่ที่ 5 อีก และไม่มีการแจ้งเป็นหนังสือให้กับชาวบ้านที่มีพื้นที่ติดกับบริเวณการสร้างฝาย แต่เป็นการประชาสัมพันธ์การสร้างฝาย

มีชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่ทราบเป็นระยะๆ แบบไม่ทั่วถึง และขอความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการสร้างฝายมีชีวิต จากการสัมภาษณ์ นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อม ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการทำประชามก่อนการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ว่า “ก่อนการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม เริ่มจากการทำประชามหมู่บ้านและประชามตำบลของการทำฝายมีชีวิต เป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563) เช่นเดียวกับ นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับการทำฝายมีชีวิตในงานที่วัดยางค้อม มีการประชาสัมพันธ์ และทำประชามที่หมู่ 3 แล้วก็ช่วยกันทำฝาย” (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563) แต่ตรงกันข้ามกับการสัมภาษณ์ นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ข้าราชการครูบ้านนาญ ซึ่งมีที่ดินติดกับฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม และได้รับผลกระทบจากการสร้างฝายในครั้งนี้ว่า “ในส่วนของการทำงานฝายเขาไม่มีหนังสือแจ้ง เขาไม่มีการประชาสัมพันธ์ในการทำประชาม ไม่ได้บอกกล่าวคนที่มีพื้นที่ใกล้เคียงให้ทราบก่อน ให้ได้รู้ก่อนเลยว่าเขาจะสร้างฝายในที่ตรงนั้นที่ติดกับที่ดินของครู ไม่มีแบบสอบถามเลย อยู่ดีๆเขาก็ทำหรืออาจจะว่าเราไม่รู้ว่าเขาจะทำตรงนั้น” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายวิทยา วิจารณ์ ชาวบ้านที่มีที่ดินติดกับฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในการทำงานฝายเขาไม่มีการแจ้งอะไร นี่กว่าจะทำก็ทำ และผมก็ ไม่ได้ไปร่วมตัดไม้ไผ่กับเขาอะ เพราะมันเป็นทางเข้าสวนของผม ผมผ่านมันทุกวัน ก็เห็นทุกวัน ผมเจอฝายนั้นทุกวันอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563)



ภาพที่ 4.2 การสร้างฝายมีชีวิต

ที่มา : Facebook อุทยานน้ำ ฝายมีชีวิตยางค้อมร่วมใจ ริมแม่น้ำตาปี

จากการทำประชาคมที่ไม่ทั่วถึง สร้างความสับสน ความแตกแยก และความไม่เข้าใจให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลยางค้อมบางส่วน โดยเฉพาะประชาชนที่มีที่ดินติดกับฝายมีชีวิตที่ไม่เห็นด้วยในการสร้างฝายบริเวณลำคลองใต้สะพานตำบลยางค้อม ชาวบ้านส่วนหนึ่งกลัวว่าฝายจะต้านแรงน้ำไม่ไหว เพราะธรรมชาติของน้ำในลำคลองแม่น้ำตาปีจะไหลเชี่ยวกรากและแรงมาในช่วงฤดูฝน แต่ก็ไม่มีใครกล้าคัดค้านการสร้างฝายมีชีวิตในครั้งนี้

1.3 ความขัดแย้งในการสร้างฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม เป็นฝายมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ มีขนาด 35 x 45 เมตร สูงข้างละ 20 เมตร เป็นฝายที่ยกกระต๊อบน้ำได้ 2 เมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ 36 ตารางกิโลเมตร เป็นฝายมีชีวิตฝายแรกที่กั้นแม่น้ำต้นน้ำตาปี ตั้งอยู่ที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้งบประมาณการสร้างประมาณ 2 ล้านบาท เป็นงบประมาณที่เกิดจากความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง โดยไม่ใช้งบประมาณของทางภาครัฐ ก่อให้เกิดการฟื้นตัวของระบบนิเวศ เกิดการยกระดับความสูงของน้ำเหนือฝาย ความหลากหลายทางชีวภาพกลับคืนมา ฝายมีชีวิตก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของชุมชน เห็นได้ถึงพลังในชุมชนที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกันทำฝาย จนกลายเป็นพื้นที่กลางของชุมชน การก่อสร้างฝายในระหว่าง 6 เดือนก่อนเสร็จฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ประสบปัญหาน้ำไหลหลากมีปริมาณน้ำมากถึง 5 ครั้ง และทุกครั้งสร้างความเสียหายซ้ำรูด ให้กับฝายมีชีวิต สร้างความกังวลและความไม่สบายใจให้กับหลายฝาย จนเกิดเป็นความขัดแย้งในชุมชน (ดำรง โยธารักษ์ และคณะ, 2560)

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นหรือความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างประชาชนในชุมชนได้ส่งผลให้ประชาชนหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง คนที่ไม่เห็นด้วยถึงจะไม่ให้ความร่วมมือแต่ก็ไม่ได้ขัดขวาง แต่มันเป็นความต่างในความคิด จากการให้สัมภาษณ์นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ว่า “เรามีการทำประชาคมก่อนทำฝาย ทำประชาคมที่หมู่ 3 ตอนที่ทำประชาคมไม่มีใครขัดหรือแย้งการทำฝาย ทุกคนคิดเหมือนกัน คนที่เขาไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในใจของเขาเองคิดว่ามันไม่อยู่ มันไม่สามารถต้านแรงน้ำที่เชี่ยวและแรงได้ แต่ที่สยามว่าใครคิดว่าแค่ปักไม้ไผ่อันเดียวจะต้านแรงน้ำได้บ้างหรือทำแบบไหนที่ต้านแรงน้ำได้บ้าง ถ้าให้ต้านแรงน้ำได้ก็ให้เราปักไม้ไผ่หลาย ๆ ลำเพื่อต้านแรงน้ำในคลอง คนแถวนั้นเขาทำเล่้ทำนบเป็นหมด เพราะฉะนั้นเขาจึงรู้วิธีที่มันเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ข้าราชการครูชำนาญ ผู้ที่มีที่ดินติดกับฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อมและได้รับผลกระทบในครั้งนี้ว่า “เขาน่าจะชักชวนกันโดยการพูดคุยกันเรื่อย ๆ บอกกล่าวต่อ ๆ กันมาในกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใกล้แม่น้ำ และมีการขอความร่วมมือ โดยการขอเอาดินมาตั้งบนที่ดินของครู ขอดังดินริมตลิ่ง เราก็ให้ ไม่ได้คัดค้าน เต็มใจให้ตั้ง

เขาของช่วยอะไรเราก็ช่วยเขานั้นแหละ ขอเงินให้เงิน ขออะไรก็ให้นั่น เพราะเราอยู่ในสังคม ถ้าเราไม่ให้เขามองว่าเราไม่ให้ความร่วมมือ เหมือนเขาขอทาง แต่เราไม่ให้ เขาหาว่าเราคิดอะไร แต่เราไม่ได้คิดว่าจะมีผลกระทบจากน้ำกักเซาะจนที่ดินพังเสียหายขนาดนี้ เราคิดไม่ถึงเหมือนกัน คิดอยู่เหมือนกันว่ามันไม่อยู่แหละ” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อมก็ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องนี้ว่า “ตอนที่ทำฝายคาบเกี่ยวกับช่วงฤดูฝน คิดว่ามันจะแห้งแต่แล้วกลับมีน้ำมาก ปี 2559-2562 ฤดูฝนกลับมีน้ำมาก แต่ในปี 2563 นี้เริ่มแห้งแล้ง เป็นแบบนี้อยู่ 3 ปี แต่ตอนที่เราทำฝายปี 2558 ด้วยธรรมชาติของตาปี ฝนตกหนักสองอาทิตย์ทำให้น้ำเต็มคลอง มีน้ำเยอะมาก ความแรงของน้ำทำให้สายเชือกกับไม้ไผ่ที่ตอกและมัดไว้ไปกับน้ำหมด น้ำท่วมครั้งแรกทำให้ความแรงของน้ำกัดเซาะฝายพังเสียหาย ฝนตกหนัก ปริมาณน้ำสะสมบนภูเขามาก ทำให้น้ำไหลเชี่ยวกราก ประมาณ 4 ครั้งที่ทำฝายพังเสียหาย ชาวบ้านบางส่วนก็เริ่มพูดกันว่าแล้วมันไม่อยู่” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

สำหรับสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในความเห็นและสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ เกษนาในการสร้างฝายว่า “การที่ฝายยางค้อมพังครั้งแรก ตอนนั้นทำฝายเสร็จแล้ว แต่รถแบคโฮไปจอดอยู่บนหูช้างของฝาย สูงจากน้ำขึ้นมาประมาณ 50 ซม. จากตัวฝาย แบคโฮจอดอยู่แต่ที่ตักทรายของแบคโฮได้ตั้งไว้ตรงหูช้างของฝาย ตอนนั้นน้ำมาอย่างแรงมากมาชนกับที่ตักของรถแบคโฮทำให้น้ำกัดเซาะตลิ่งฝายพังครั้งแรก เพราะไม่มีใครคิดว่าน้ำมันจะมาแรง เลยไม่ได้ยกรถแบคโฮ ไม่คิดว่าฝนตกไม่นานจะทำให้ น้ำมามากไหลแรงจนทำให้ฝายพังได้” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563) นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ก็ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่า “เขาทำฝายนี้เขาไม่ได้ศึกษาพื้นที่ว่าฤดูน้ำหลากนี้น้ำมันแรงมากมี่ย แรงเพียงใด ไม่ได้ศึกษาตรงนั้น เขาอ้างว่าทำแล้วเอาน้ำมาใช้ในการเกษตร ซึ่งมองแล้วมันเป็นข้ออ้างในการที่จะทำ พอทำแล้วก็เอามาใช้ในด้านเกษตร ไม่ได้ คนที่ใช้ได้คือคนที่อยู่ริมคลองนั้นเท่านั้น จริงแล้วคนอยู่ริมคลองเขาก็ใช้น้ำนั้นอยู่แล้ว ฤดูน้ำหลากก็ปกติ ฤดูแล้งก็น้ำน้อยปกติ เมื่อก่อนที่ดินแถวนั้นมีราคาสามารถขายได้ในราคาแพงถ้าเราคิดจะขาย พอเกิดน้ำเซาะแล้วที่หมดราคาเลย ที่น้ำเซาะของครุประมาณ 1 ไร่ ได้ ของลุงปლობ ประมาณ 2 ไร่ได้ ในที่ดินของครูปลุกไม้เทียม ตอนแรกคิดว่ามันไม่อยู่ด้านแรงน้ำไม่ได้ ครูเคยศึกษาเรื่องฝาย เคยไปดูฝายที่ลานสกาคลองท่าดี ตอนนั้นเป็นกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนละอายุ จำกัด เขาพาไปดู ที่ท่าดีเขาทำฝายกันน้ำเล็ก ๆ นะ น้ำไหลช้า ๆ มันไม่อันตราย เพราะที่ทำดีเขาทำในห้วย เขาทำฝายที่น้ำไหลไม่แรงมากชอกเล็ก ๆ ห้วยเล็ก ๆ ทำเป็นชั้นเล็ก ๆ มันไม่กัดตลิ่ง ฝายตรงนี้ที่เขาทำเป็นฝายน้ำล้นมันกัดตลิ่งเขาเอารูปแบบไหนมาทำน่าจะใช้ได้นะที่แรก แต่ไม่คิดว่าน้ำมันจะกัดเซาะและได้รับความเสียหายมากพบนั่น” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563)

ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม เป็นฝายที่มีขนาดใหญ่สร้างอยู่ในลำคลองแม่น้ำตาปี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่กว้างและใหญ่ เมื่อถึงฤดูฝนน้ำหลาก น้ำมีปริมาณมาก เชี่ยวกราก ฝายไม่สามารถต้านทานแรงน้ำได้ เพราะฝายทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ เชือก และกระสอบทราย ในที่สุดฝายก็พัง ผลพวงจากความแรงของมวลน้ำมหาศาลนั้นทำให้ที่ดินของชาวบ้านบริเวณรอบฝายเสียหายเป็นวงกว้าง เกิดเป็นความตึงเครียดของผู้ก่อสร้างฝายและผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว เกิดความเสียหายกับพื้นที่ของประชาชน ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินได้ สวนผลไม้ต่างๆ ก็เสียหายหมด กลายเป็นที่ดินรกร้าง ไม่มีราคา ซื้อขายไม่ได้

1.4 ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ กับประชาชนในการสร้างฝายมีชีวิต

ช่วงแรกในการก่อสร้างฝายผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น กับประชาชน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนำไปสู่ความร่วมมือกันในการก่อสร้างฝาย การที่ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำส่งผลให้เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนก็สามารถทำได้ง่ายขึ้น และความน่าเชื่อถือในตัวผู้นำ ความทุ่มเท เสียสละ ความจริงใจของผู้นำเป็นส่วนสำคัญในการรวมความเป็นหนึ่งให้เกิดขึ้นในชุมชน ดึงศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนออกมา จนก่อสร้างฝายมีชีวิตได้สำเร็จภายในระยะเวลา 6 เดือน

ช่วงหลังฝายเริ่มชำรุดและพังในที่สุด ผู้นำท้องที่ยังคงมีบทบาทสำคัญในการซ่อมแซมฝายทั้งระดมทุน บริหารทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด และประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ร่วมกันได้เป็นบางส่วน บางหน่วยงานเท่านั้น จากการสัมภาษณ์นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบล ยางค้อมว่า “ตอนนั้นนายอำเภอศิริพล พิพัฒนรัตนเสรี นายอำเภอที่ร่วมคิดร่วมทำครั้งแรกในการทำฝาย พอทำเสร็จแก่ก็ย้าย แต่พอนายอำเภอคนใหม่มาไม่นานช่วงหลังฝายเริ่มชำรุดจะซ่อมก็ไม่มียงบประมาณ ผมเลยไปคุยกับนายอำเภอคนใหม่ นายสุเทพ แก้วประดิษฐ์ ผมขอว่าท่านผมจะหาเงินเพื่อเอามาจ่ายค่าแบคโฮ เพื่อจะซ่อมแซมฝาย บอกกับท่านว่าผมจะอย่างไรดีเพื่อให้มีเงินมาซ่อมแซมฝาย พอปัญหามันเกิดแล้วผู้บริหารไม่เล่นด้วยเราจะทำอะไรก็ยาก ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563) และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ว่า “ในตอนนี้ผู้นำก็เริ่มท้อ แต่กำนันแก่ก็มีความเป็นผู้นำสูงบวกกับนิสัยของแก่ อยากรอเอาชนะกับอุปสรรคต่าง ๆ เราทำหนังสือขอแบคโฮจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชมาช่วยก่าจะได้ ขอเดือนนี้แต่มาได้เดือนหน้ามันเลยไม่เป็นไปตามเวลา แต่เราก็เข้าใจนะว่าตอนนั้นขอแบคโฮต้องใช้วิทยายุทธด้วย แต่พวกที่ยืนแข็งก็มีแต่เราต้องยอมรับชุมชนมันมี 2 ส่วน คนที่ไม่ทำมาขึ้นแข่งที่หัวสะพานมันมี “ถ้ามันไปแล้วกูจะจูดถูกตัด” เราก็ต้องเข้าใจไม่รู้ว่า เขามีอคติหรือมีทัศนคติแบบไหน เป็นทัศนคติของชาวบ้านธรรมดา ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563) นายไพรัช บริพันธ์

ก้านันต์บดบดข้อมก็ได้อีกว่า “ชาวบ้านเขาจะแจ้งความผมแต่เอาผิดผมไม่ได้ผมมีรายชื่อเรียบร้อยตอนที่เลี้ยงน้ำชาที่มีรายชื่อคนที่รวมปรึกษาร่วมกันทำ และผ่านการทำประชาคมกันแล้ว ผ่านความเห็นชอบของชาวบ้านแล้ว ผมก็ไม่อยากให้เกิด เราก็ไม่เคยทำมาก่อนเลยไม่รู้ว่าจะผลกระทบจะประมาณไหน เราเห็นว่าแรงน้ำจะมากแต่คิดว่าฝายจะรับแรงน้ำได้”(สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

ในส่วน of นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ผู้ที่ได้รับผลกระทบให้สัมภาษณ์ว่า “ฝายทำให้เกิดความเสียหายแล้วไม่มีผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ หรือใครมาแก้ไขปัญหา ไม่มีใครให้ความช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาอะไรให้เลย มีแต่ความเจ็บ ไม่มีใครมาเลย ครุไม่ได้ทำหน้าที่ถึงอำเภอหรือถึงศูนย์ดำรงธรรมเพราะตอนนี้เท่าแต่คุยกันเองแล้วเก็บเงินเองแบบนั้น แต่คุณปลอบเขาพูดว่าจะไปแต่ไม่แน่ใจว่าเขาไปมั๊ย เขาก็เคยชวนไปแต่เราบอกว่าช่างมัน มันเสียหายแล้วช่างมัน เลยอยู่เงียบ ๆ เสียคิดว่า ในตอนนี้ที่คืนนั้นก็ว่างไม่ได้ทำการแก้ไขปรับปรุงอะไรเลย แค่ต้องการว่ามีคนมาคุยให้มันมาแก้ปัญหาให้มันก็คืนนะ ไม่มีใครมาช่วยเหลือแก้ปัญหาอะไรให้เลย ” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายวิทยา วิจารา ว่า “พอเราได้รับความเสียหายจากที่พังในรอบแรก ก็ไม่มีใครมาพูดอะไรเลยไม่มีกรรมการใด ๆ ไม่มีคนที่จะมาช่วยเหลือเราเลย ถึงเราไม่รู้ว่าจะไปหาใครให้มาช่วยกัน เราจะไปหาใครได้ในเมื่อเขาร่วมกันทำหลายคนทั้งผู้ใหญ่และก้านันต์ร่วมกันทั้งหมด แต่เขาไม่มาช่วยเหลือหรือเหลียวแลเลย ตอนแรกนึกว่าจะแจ้งก้านันต์ว่าฝายทำให้พื้นที่ของเราได้รับความเสียหาย แล้วผมจะไปแจ้งกับใครแบบไหนในเมื่อก้านันต์เป็นคนทำฝายเองเป็นคนดำเนินการเองเขารู้อยู่แล้วว่าฝายทำให้ที่ดินผมพัง ไม่มีใครมาช่วยแก้ปัญหาอะไรเลย ไม่ช่วยเหลือเลย ” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ก็ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมในเรื่องนี้อีกว่า “ตอนที่เขาทำฝายเราก็คิดว่ามันด้านแรงน้ำไม่ได้หลอกเพราะแม่น้ำต่าปี มันคือแม่น้ำใหญ่ แต่เราก็ไม่ได้ไปค้านอะไรเขาอะเราเอาแรงเอาพลังไปหาค้านละ ในเมื่อคนที่ทำก็คนรู้จักกันทั้งหมด คนที่ทำส่วนใหญ่ก็เป็นคนกันเองทั้งหมด ก้านันต์ก็เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันเป็นคนกันเอง เป็นเพื่อนของลูกบ่าว เป็นลูกศิษย์หลายคน ก็มีครูเสียด ที่เป็นคนร่วมคิดร่วมทำและผู้ใหญ่บ้านต่าง ๆ ทั้งหมดที่ 1 - 9 ” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563)

บทบาทของผู้นำลดน้อยความสำคัญลง และต้องแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจากการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลข้อม เมื่อฝายพังและกระทบที่ดินของชาวบ้านพังเสียหายสร้างความขัดแย้งและความเห็นต่างในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง คนที่ไม่เห็นด้วยถึงจะไม่ให้ความร่วมมือแต่ก็ไม่ได้ขัดขวาง แต่มันเป็นความต่างในความคิด จากการไม่ได้ทำความเข้าใจในเชิงลึก ไม่มีการสอบถามความต้องการหรือความคิดเห็นที่แท้จริงของคนในชุมชน เป็นเพียงการดูตัวอย่างจากที่อื่นแล้วมาทำ โดยไม่ได้ผ่านการถกแถลงมุมมองความคิด มองเพียง

ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น ไม่ได้มองถึงผลกระทบในทุกมิติ ทั้ง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมว่าจะสร้างความทุกข์ ความเสียหายมากน้อยเพียงใด

2. แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นฝายมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคใต้ เป็นฝายที่ก่อสร้างในแม่น้ำตาปีที่ได้รับการขุดลอกเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมและแก้ปัญหาภัยแล้งในการตอบสนองตามนโยบายของรัฐบาลและในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจฐานรากและสร้างกลไกเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งมีผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต ทั้งทางด้านกายภาพ การเมือง สังคม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม การก่อเกิดของฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม มาจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและผู้นำชุมชน การดำเนินการก่อสร้างเองโดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากบุคคลหรือหน่วยงานใดอย่างเป็นทางการ ภายใต้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับในพื้นที่ จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งทางความคิดระหว่างผู้นำชุมชนในการทำฝายกับชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยหรือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชน ความเข้มแข็งทางสังคม และการเมืองในท้องถิ่น จากการทำฝาย หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานก็ไม่เห็นด้วยกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม

2.1 ความร่วมมือ เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับสูงและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูงด้วย เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลยางค้อมและพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมกันสร้างมีชีวิตด้วยใจ เพราะมีความหวังว่า ฝายมีชีวิต จะกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ จะกระตุ้นเศรษฐกิจของตำบลจนกลายเป็นพื้นที่กลางของชุมชน ตลอดทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่น่าสนใจ ภายในระยะเวลา 6 เดือน การมีส่วนร่วม การเคลื่อนไหวของกลุ่มชุมชนในการก่อสร้างฝาย การบริหารจัดการน้ำ มีความชัดเจนและเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น ไม้ไผ่ แรงงาน ทุกบ้าน ทุกคนช่วยกันได้หมด แต่การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐยังไม่เห็นบทบาทที่ชัดเจน บางครั้งล่าช้าจนทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที บางครั้งบางหน่วยงานเป็นการซ้ำเติมปัญหา และเหยียบย่ำ คุกคามจิตใจของชาวฝายด้วยซ้ำ การสร้างฝายได้สำเร็จในช่วงแรกจึงเป็นความภูมิใจของชาวบ้าน แต่การดูแลรักษาให้ฝายอยู่ได้อย่างยั่งยืนยังต้องใช้การบูรณาการร่วมกันของทุกฝ่าย

2.2 การแข่งขัน เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับสูงและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับต่ำ เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจตนเอง มุ่งชัยชนะของตนเองเป็นประการสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์หรือความสูญเสียของผู้อื่นในการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิตในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากการสัมภาษณ์นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ว่า “ฝายพังไปกับน้ำ 4-5 ครั้ง แต่ทุกครั้งใช้งบประมาณ 6-7 หมื่น ค่าวัสดุ ค่าน้ำมัน มีคนมาบริจาคทำให้เราได้เห็นปรากฏการณ์ว่าใครบริจาคบ้าง และผู้อำนวยการฝายชนบท เกี่ยวกับฝายพัฒนาชนบท ของธนาคาร ธกส. มาร่วมบริจาคเงิน จำนวน 150,000 บาท และเยี่ยมชมฝายมีชีวิตของเรา พนักงานขับรถ ธกส. บอกที่เจ็บบ้างไปอธิบายที่เขาน้อย ที่ก็เข้าไปสวัสดิและพูดคุยกับเขา เขาก็พูดมาว่าทำแบบนี้หลอกหลวงชาวบ้านมัย มันต้านแรงน้ำไม่ได้ เราก็บอกว่าเราพยายามให้ต้านแรงน้ำให้ได้ ถ้าต้านน้ำตาปีขาดน้ำประมาณ 2-3 ปีไม่แน่ถ้าทำแบบนี้จะได้น้ำภายใน 1 ปี เขาว่าพวกเรามาหลอกหลวงชาวบ้านให้เหนื่อยเปล่า ๆ ทำแบบนี้ใช้ไม่ได้ แล้วเอาทำเหยียบกระสอบทราย พูดว่าทำแบบนี้เหมือนหลอกหลวงชาวบ้าน ทำทิ้งงบประมาณเอาเงินมาใช้เล่น ๆ เราพยายามอธิบายขบวนการทำให้ฝายเพื่อให้ต้านน้ำได้ เป็นการให้ชุมชนจัดการตัวเอง ที่เคยไปบอกกำนันว่าเขาพูดไม่เหมาะสม เอาทำเหยียบกระสอบทรายแล้วเราหลอกหลวงชาวบ้านให้เหนื่อยเปล่า ๆ กำนันลุกขึ้นไปจับไม้แล้วกล่าวขอบคุณที่อุตส่าห์มาเยี่ยมชมฝายขอเราและอธิบายให้เข้าใจ พี่สยามร่างหนังสือส่งไปหา ผู้จัดการ ธกส. รายงานพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของ ผอ.ฝายหนึ่งของ ธกส. และ รายงานไปยังส่วนกลาง ว่าเนื่องด้วยมีเจ้าหน้าที่ของ ธกส. ท่านหนึ่งมาเยี่ยมชมฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ซึ่งเป็นงานของชุมชน ท่านผู้นี้ของ ธกส. ได้มากล่าววาจาไม่เหมาะสม ไม่มีวิสัยทัศน์ในการสนับสนุนชุมชน เราชาวฝายมีชีวิตตำบลยางค้อมไม่ขอรับเงินสนับสนุนจาก ธกส. แล้วส่งไปให้สำนักงานใหญ่ที่นครศรีฯ ที่หาดใหญ่ และสำนักงานกลางที่กรุงเทพฯ ต่อมาเจ้าหน้าที่ ธกส. มาแจ้งว่าเขาจะมาขอโทษ กำนันว่าผมไม่ขอรับเงินเพราะถ้ารับเงินของพวกท่านแล้ว หากพวกท่านมาถูกรุมชนแบบนี้ ผมคงไม่ไปใช้บริการของ ธกส. อีกทาง ธกส. ว่าถ้ากำนันไม่รับเงิน 150,000 บาท นี้ ทาง ธกส. ก็จะมาทอดผ้าป่าให้ได้เงิน 200,000 บาท และมาช่วยทำพิธีเปิดฝายมีชีวิต จนปี 2560 ฝายก็พังอีกกำนันก็ซ่อมอีก ตอนนั้นป้องกันจังหวัดนครศรีฯ กับชลประทาน บอกว่าจะทำผนังกั้นน้ำ ในรอบนี้ใช้บีก์แบ็กเพิ่มความแข็งแรง ภาคอีสานให้บีก์แบ็กมา 1,000 ใบๆ ละ 100 บาท เป็นเงิน 100,000 บาท เพื่อเอามาวางในโครงสร้างที่สูง 3 เมตร ให้แข็งแรงกว่าเดิม เราใช้เงินมากขึ้น รถแบคโฮของพี่เกียรติก็ช่วยซ่อมฝายฟรี เราด้วยกันทำฝายด้วยใจ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

2.3 การประนีประนอม เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะและพฤติกรรมร่วมมือในระดับปานกลางเป็นจุดขึ้นระหว่างกลางของมิติการเอาใจตนเอง และมิติการเอาใจผู้อื่นเป็นแบบของการเจรจาต่อรองที่มุ่งให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจบ้างหรือในลักษณะที่มาพบกันครึ่งทาง การประนีประนอมจะใช้ได้ดีเมื่อต้องการข้อสรุปในเวลาจำกัดและเป้าหมายมีความสำคัญปานกลางหรือทั้งสองฝ่ายมีอำนาจที่เท่าเทียมกัน ในองค์การจะพบวิธีการนี้ได้ เช่นในการประชุมระหว่างทำงาน บุคคลอาจจะเห็นด้วยในข้อเสนอของบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการแบ่งงานและแบ่งความรับผิดชอบให้เท่า ๆ กัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนภายหลังฝ่ายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ชำรุดบางส่วนและพังในที่สุด จากกระแสน้ำแรงและเร็ว และความบกพร่องในการใช้เครื่องจักรกลหลักคือแบคโฮ ทั้งก่อสร้างและซ่อมแซมฝาย ในการประนีประนอมหรือเป็นตัวแทนพูดคุยกับชาวบ้านจากการให้สัมภาษณ์ของ นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ว่า “ถ้าที่ดินมันพังมันก็พังไปเลย แต่เปรียบเสมือนเราไปเร่งให้พังเร็วขึ้น ถ้าเราไปสื่อสารตรง ๆ ว่าเป็นเพราะการทำฝายทำให้น้ำกัดเซาะที่ดินของเขาทั้งหมด จริง ๆ แล้วไม่ใช่ทั้งหมด เพราะตลิ่งอีกฝั่งของยางค้อมเป็นเรียงหินทำให้น้ำที่มากกระทบกับเรียงหินแล้วไปหาที่ดินอีกฝั่งหนึ่งอยู่ดี เราไม่ยอมให้กำนันแค้นหมดกำลังใจ อยากให้กำนันต่อสู้ให้ได้ ไม่ใช่ตัดใจกับการพัฒนาเลย จะโทษธรรมชาติอย่างเดียวก็ไม่ได้ และอยากให้คนเข้าใจธรรมชาติว่ามันไม่ใช่ภัยพิบัติ เพียงแต่เราไปรุกทำให้มันเสียหาย แต่ถามว่าเราสร้างใหม่ได้มั๊ย การสร้างใหม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และในตอนนั้นกรมชลประทานและป้องกันจังหวัดประกาศว่าจะใช้งบประมาณพันล้าน ในการแก้ปัญหาภัยพิบัติกับพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ปรากฏว่าจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกาศเป็นจังหวัดมีภัยพิบัติแล้วต้องนำงบประมาณมาจัดสรรช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

แต่จากการให้สัมภาษณ์นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ว่า “ตอนนั้นเราจะแก้ปัญหากันแบบไหน เขาไม่ได้มีหนังสือมาถึงองค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม แต่เป็นการร้องเรียนกำนันเสียมากกว่า ทางอำเภอไม่ได้สั่งการให้ องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อมเป็นผู้ใกล้เคียงหรือช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และแนวทางการใกล้เคียงก็ไม่มี แต่ให้ช่วยทำให้น้ำไหลสะดวกเท่านั้นเอง” (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563) และนางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ก็ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “ที่พยายามสื่อสารให้เป็นกลางให้เข้าใจธรรมชาติ การเกิดภัยพิบัติที่ไปทำลายทรัพย์สินของชาวบ้าน แต่เราต้องย้อนกลับไปว่าน้ำคลองสายนี้ช่วงฤดูน้ำหลากน้ำก็จะมากทุกปี เมื่อก่อนคนไม่ใช่ที่ริมคลองที่ไม่มีนศ.3. ที่ไม่มีโฉนดที่ดิน การที่จะอยู่กับธรรมชาติโดยไม่ปลูกอะไรที่ริมคลอง ในตอนนั้นคนจำนวนน้อยและที่ดินยังมีมาก ในตอนนี้มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมในช่วง 30 ปี เพราะโฉนดที่ดินคนเมื่อก่อนไม่มีใครอยากขึ้นโฉนดเพราะต้องเสียเงิน พอมาตอนหลังจากเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นทุนทำ

ให้โหนดที่ดินมีคุณค่า ใครที่ได้โหนดเป็นทรัพย์สินมรดกตั้งแรกปู่ย่า ตายาย จะต้องไปขึ้น โหนด เพื่อสร้างความมั่นคงอย่างหนึ่งที่ตั้งคมที่รับรู้ เมื่อก่อนไม่มีใครสนใจที่ริมคลอง น้ำขึ้นก็ขึ้นไป พังก็พังไป ตรงไหนเพิ่มตรงไหนหายก็พังไป นั่นคือธรรมชาติ” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

ความสมยอมของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิต เพราะคุณลักษณะเป็นธรรมชาติ คือ น้ำหลากจากแม่น้ำตาปี นั่นคือ คำพูดและความคิดของผู้นำส่วนหนึ่ง ซึ่งผ่านการประนีประนอม และหาทางออกโดยจะประสานเพื่อของบประมาณซ่อมแซม ปรับแก้ฝายมีชีวิตให้ ประชาชนที่มีที่ดินได้รับความเสียหายสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวได้เช่นเดิม แต่ก็ไม่ได้ ได้รับความช่วยเหลือแต่อย่างใด จนกลายเป็นความนิ่งเฉย และชินชาในที่สุด

2.4 การหลีกเลี่ยง เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับต่ำและแสดงพฤติกรรม ร่วมมือในระดับต่ำด้วย เป็นการไม่สู้ปัญหาและไม่ร่วมมือในการแก้ปัญหา ไม่สนใจความต้องการ ของตนเองและความสนใจของผู้อื่น แสดงอาการหลีกเลี่ยงปัญหาเฉื่อยชาและไม่สนใจความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้น จากปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิตทำให้ที่ดินของชาวบ้าน เสียหาย ที่ผ่านมานั้น การเรียกร้องผ่านการพูดคุยของบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางคือ นายอำเภอ พิบูล แต่ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่เข้ามาให้การช่วยเหลือในการจัดสรร งบประมาณ หรือชี้แนะแนวทางการเรียกร้อง จากการให้สัมภาษณ์ของนางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิ สักดิ์ ว่า “ยังมีเหตุผลอื่นที่สร้างให้เกิดความเสียหายนอกจากฝายพัง และจากสาเหตุความไม่พอใจ ส่วนตัวก็เป็นสาเหตุหนึ่ง พอฝายพังก็เลยซ้ำเติมเพิ่มอีก พี่ก็พยายามเข้าใจนะ หลังจากจัดพิธีเปิดฝาย เสร็จแล้ว ก็สร้างห้องน้ำพร้อมกับโรงเรือน ไว้ที่ตลิ่งอยู่ติดริมฝาย คิดว่าจะได้เป็นที่เก็บของและเป็น ที่พัก ตอนกลางวันนำมาแต่ไม่เป็นไร แต่พอลงคืนน้ำมาแรงมากกระทบห้องน้ำและเสาไม้ น้ำ กัดเซาะ ไปยังตลิ่งทำให้เสียหาย ทั้งห้องน้ำ ต้นไม้ ต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นยาง ล้มไปกับน้ำหมด เลย ทุกคนถูกโจมตี เจ้าของที่ดินเขาจะฟ้อง เรบอกเข้าใจเย็นนะจะหาวิธีรับผิดชอบร่วมกันให้ ไม่ได้ มาบอกว่าเพราะเหตุภัยพิบัติ จะมาฟ้องร้องไม่ได้ แต่ก็เข้าใจเจ้าของที่ดินที่ได้รับความเสียหาย บาง คนเขาก็ใจดีและเข้าใจในธรรมชาติ ที่ตรงนั้นเป็นที่ดินอายุประมาณ 30 ปี ปี 2531 ทรายพามาถม กลายเป็นเนินวางขึ้นมา เคยเป็นที่ปลูกบ้านของชาวบ้าน แต่เป็นทางน้ำไหลผ่าน น้ำสามารถเปลี่ยน ทิศทางการไหลได้ เราจะเรียกร้องจากรัฐอย่างเดียวก็ไม่ได้ เพราะว่าฝายเราไม่ได้ทำโดยพลการ ใน การเรียกร้องความเสียหายภาครัฐน่าจะเข้ามาดูแลชุมชน ถ้าไม่มีภาครัฐเข้ามาดูแลชุมชนจะไม่กล้า ลุกขึ้นมาจัดการตนเอง เพราะจะมีคนตราหน้าว่าทำตะ เดียวเหมือนคน โน่นจะถูกร้องเรียน เดียวจะ เหมือนคนนั้นแหละ ถ้าเขาทำโดยพลการ เช่น พี่เจ็บบอง กำนันต่อ ครูเสียง จะทำโดยไม่มีการทำ ประชาคม และประชาชนไม่เข้าใจไม่ได้ เพราะทำให้เกิดความเสียหายแก่ที่ดินของชาวบ้าน ตอนที่ ทำทุกคนได้ประโยชน์เหมือนกัน แล้วก็ไม่ใช้เพื่อประโยชน์ของตัวเอง เราทำเพื่อประโยชน์กับ

คนส่วนร่วม เขาน่าแยกประเด็นได้ แต่เพราะที่คืนเขาได้รับความเสียหาย เลยคิดกันว่าน่าจะขอซื้อที่คืนตรงนั้น เพื่อเป็นวิธีแก้ปัญหาโดยขอซื้อเหมือนว่าตอนคุณยังมีดินอยู่ชั้นแหละ จะหาเงินมาซื้อเพื่อเก็บเอาไว้เป็นพื้นที่สาธารณะ เราคิดว่าจะทำเป็นสระน้ำเสียเลย แล้วเราอาจเลื่อนฝ่ายลงข้างล่างเพื่อตรงนั้นให้เป็นเหมือนแก้มลิง ถ้าเราปรับบริจาคได้หรือ โครงการอะไรมาที่เขาเห็นด้วยกับเราในการจัดการน้ำ เพื่อไม่ให้เขาเสียประโยชน์ อันนี้พี่ก็คิดไปแล้วว่าต่อไม่ให้พื้นที่พี่ พี่ก็คิดว่ากำหนดต่อแก้มก็อยากแก้มถ้าเป็นแก้มลิงจะสวยมากเพราะมันเป็นปลายน้ำของคันน้ำ ถ้าน้ำมาแรง ๆ เราก็ทำให้เป็นบึงใหญ่รองรับน้ำเก็บไว้ได้มันจะไม่ขาดน้ำเลย” (สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม 2563)

2.5 การยอมให้ เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับที่ต่ำและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูงเป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น ยอมให้ผู้อื่นเป็นผู้เสียสละยอมให้ผู้อื่นดำเนินการเป็นไปตามที่เขาชอบ แม้เราจะไม่เห็นด้วยก็ตามทำให้เกิดบรรยากาศของการชนะ-แพ้ วิธีนี้เหมาะจะใช้เมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายผิดหรืออีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่า จากการสัมภาษณ์ นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ครูไม่ได้คุยกับกำนันหรือคนหลักๆที่ทำฝ่ายเลย ถ้าเรื่องฝ่ายจะไม่คุยที่ไม่คุยเพราะกลัวผลกระทบกลับมา ถ้าเจอก็คุยกันเรื่องอื่น ไม่พูดเรื่องฝ่าย ไม่อยากพูดกับกำนันเลย แต่พูดกับบุคคลอื่นได้บ้าง ในเรื่องฝ่ายนี้ไม่มีส่วนราชการหรือหน่วยงานใดมาช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาให้เลย ที่จริงพื้นที่เราเสียหายส่วนราชการน่าจะมาเป็นตัวกลางที่จะประสานหรือมาไกล่เกลี่ยให้เรา แต่เราก็ก้าวไม่กล้าไปเรียกร้องอะไร ไม่กล้าไปไกล่เกลี่ย” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) และจากการให้สัมภาษณ์ของนายพลอบ วิจारा ในเรื่องนี้ว่า “ตอนนายอำเภอมาที่ฝ่ายมากับกำนันต่อและสารวัตรดิน นายอำเภออยากเจอเจ้าของที่ดินแล้วเขาก็มาตามให้ไปพบนายอำเภอ เราบอกนายอำเภอว่าที่ดินตรงนี้มีมาตั้งนานมันพังเสียหายเพราะน้ำกัดเซาะที่หูช้างของฝ่ายเลยทำให้ที่ดินพังเสียหาย อยากให้นายอำเภอช่วยเหลือ สารวัตรดินบอกว่าเดี๋ยวช่วยถมดินกลับคืนให้แล้วไปเอาต้นไม้ที่เกษตรอำเภอมาปลูกทดแทนให้ หลังจากวันนั้นถึงวันนี้ไม่เคยพูดอะไรกันอีกเลย เราก็ไม่ได้ปลูกอะไรในที่ดินสักต้นเลย พอหลังจากนั้นเขาพูดทราขายไม่ทราบว่าจะพูดมที่คืนนี้มั้ย เขาพูดทำคั่นกันเป็นแนวยาวแต่ไม่ได้ถมดินหรือปรับผิวหน้าดินให้ ที่ดินยังอยู่เป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขังเลยปล่อยให้กร้างปลูกอะไรไม่ได้” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) และนายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ ก็ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมอีกว่า “สารวัตรดิน บอกว่าจะแก้ไขปัญหาให้ต่อหน้านายอำเภอเท่านั้นแหละ ถ้าเขาจะช่วยจริงๆเขาคงช่วยมานานแล้วและยังประกาศว่าเป็นภัยธรรมชาติที่ทำให้ที่ดินได้รับความเสียหาย” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) จากการให้สัมภาษณ์ของนายวิทยา วิจारा เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ในสวนของผมปลูกผลไม้ มีมังคุด ลองกอง ทุเรียน ที่ดินของผมประมาณ 1 ไร่ ที่ได้รับความเสียหายสัก ครั้งไร่ เหลืออยู่ครึ่งไร่ไม่ทำอะไร รอ และไว้แบบนั้น” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563) และจากการให้สัมภาษณ์ของนายพลอบ วิจारा เพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า “คนแรกที่มา

หาเราตอนที่เรารับความเดือดร้อนหน้าจะเป็นนายอำเภอ แต่องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ไม่มีมาช่วยอะไร เราต้องรอว่าให้เรามีทุนที่จะปรับหน้าดินหรือฝักดินพอที่จะปลูกต้นไม้ได้ เหมือนเดิม อีกอย่างรอทำใจอย่างเดียวเลย” (สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563)

3. แนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะการรวมชุมชนให้เกิดความรัก สามัคคีในหมู่บ้านและผู้นำได้อย่างโดดเด่น แต่อย่างไรก็ตาม ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม เป็นฝายตัวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากสถานที่ที่ฝายอยู่ในแม่น้ำตาปี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่กว้างและใหญ่เป็นอันดับ 1 ของภาคใต้ เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก จะมีมวลน้ำมหาศาลไหลผ่านอย่างต่อเนื่องและเชี่ยวกราก สร้างความเสียหายให้กับที่ดินของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความขัดแย้งทางความคิดกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งความขัดแย้งทางความคิดกับชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดทำฝายมีชีวิตในครั้งนี้

3.1 ข้อเสนอแนะต่อความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต

3.1.1 ในการบริหารจัดการน้ำ ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนที่อยู่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3.1.2 การขัดแย้งทางความคิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากการก่อเกิดฝายมีชีวิต ตั้งต้นมาจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและผู้นำชุมชน ดำเนินการก่อสร้างเองโดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ เช่น กรมเจ้าท่า องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม และที่ว่าการอำเภอพิบูลย์อย่างเป็นทางการซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ดูแลเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในพื้นที่ จึงเป็นสาเหตุการขัดแย้งทางความคิดระหว่างชาวบ้านที่รวมตัวกันทำฝายกับเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างฝายมีชีวิต

3.1.3 การขัดแย้งทางความคิดกับชาวบ้านบางกลุ่ม โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านในพื้นที่ ตำบลยางค้อมทุกหมู่บ้าน ให้การสนับสนุนการสร้างฝายมีชีวิตแห่งนี้ บางคนช่วยแรงงาน บางคน

บริจาคสิ่งของ อาหาร เงิน น้ำมันเชื้อเพลิง รถยนต์ใช้งาน รถจักรยานยนต์ เพื่อสนับสนุนให้การสร้างฝายดำเนินต่อไปได้ บางครอบครัวส่งตัวแทนมาช่วยปรุงอาหารเลี้ยงคนทำฝายมีชีวิต มีสุภาพสตรีและผู้สูงอายุแวะเข้ามาเยี่ยมเยียน เพื่อให้กำลังใจคนทำฝายมีชีวิต ส่วนชาวบ้านกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างฝายมีชีวิตมีจำนวนน้อย เกิดจากความไม่เข้าใจในแนวคิดและไม่เห็นประโยชน์ของการทำฝายมีชีวิต

จากปัญหาน้ำท่วมหลายครั้งทำให้ฝายชีวิตพังเสียหายและที่ดินของชาวบ้านก็พังเสียหาย ผู้นำชุมชนในการทำฝายมีชีวิตต้องหันมารวบรวมความคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบบ้าง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น จากการสัมภาษณ์นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อมว่า “การแก้ปัญหาเพื่อที่จะได้เข้าถึงชุมชน ผู้ใหญ่ กำนัน ต้องเอาข้อมูลที่ถูกต้องมาให้ชาวบ้านได้เข้าใจ จากที่ดูแล้วความร่วมมือของทุกคนก็เต็มร้อย แต่ผลสุดท้ายไม่เหลืออะไรเลย เหมือนที่ทำมาทิ้งไปเปล่า ๆ ผลกระทบของกำนันกับชาวบ้านมันก็มีเฉพาะคนในพื้นที่” (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563) จากการสัมภาษณ์ นางสาวแววดาว บุญช่วย ประชาชนในพื้นที่บ้านตั้งยูริมคลองแม่น้ำตาปี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในครั้งแรกที่ทำคนมีความสามัคคีเพราะสิ่งที่ทำมันทำไม่ได้จริงกับสิ่งที่พูด ซึ่งพอนำมาอีกครั้งหนึ่งสิ่งที่เขาพูดดูดี แต่เวลาทำอีกแบบหนึ่งพอถึงเวลาซ่อมแซมก็เอากระสอบใส่ทรายแล้วนำมาถ่มน้ำเหมือนเดิม มันก็ไม่แข็งแรง มันก็เลยไม่มีอะไรเกิดขึ้น เหมือนที่บ้านตรงนี้ข้างหลังบ้านพังแต่ไม่มาก แต่น้ำจะท่วมสูงมาก” (สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2563) และจากการสัมภาษณ์นายนิคม วงศ์สวัสดิ์ ว่า “เอาจริง ๆ ฝายมีชีวิตเขาทำแค่จุดเดียวเลย ถ้าทำหลายจุดพอช่วยต้านน้ำเรื่อย ๆ เพื่อลดแรงปะทะของน้ำแต่ต้องทำเป็นฝายน้ำล้นถึงจะดี มันจะได้ชะลอไปที่ละส่วน ดีกว่าทำแต่ที่นี้ที่เดียวทำให้แรงด้านเป็นที่ใหญ่เลยทำให้ที่ดินพังเสียหายไปหลายแปลง ถ้าความคิดนี้จะต้องทำหลาย ๆ อันที่ช่วยต้านน้ำเรื่อย ๆ ไม่ใช่ว่าน้ำมาแล้วปะทะกับคันกันน้ำอันเดียวนี้เลย ถ้าทำแบบขั้นบันไดจะช่วยได้มากกว่านี้อีก มันจะต้านแรงน้ำได้ไม่ช่วยให้พังเร็วและข้าง ๆ ฝายมีชีวิตไม่เสียหายมากแบบนี้ จากที่เอาทรายมาใส่กระสอบแรงน้ำก็กัดเซาะ กระสอบขาดเสียหายอยู่แล้ว ถ้าเอาหินใส่กระสอบแทนทรายจะดีกว่าไหม มันมีน้ำหนักมากกว่านะ” (สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2563)

3.2 แนวทางหรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต

กระบวนการในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนในการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลยางค้อมให้การสนับสนุนการสร้างฝายมีชีวิต แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างฝายมีจำนวนหนึ่ง เกิดความไม่เข้าใจในแนวคิดของแกนนำในการสร้างฝายมี

ชีวิต ตำบลยางค้อม จากการสัมภาษณ์ นางสาวสาวิตรี วงศ์สวัสดิ์ ว่า “ตอนที่ทำฝายมีการเลี้ยงน้ำชา เพื่อหาเงินกลายเป็นว่าเรารู้แล้ว ในรอบแรกชาวบ้านทุกคนก็ให้ความร่วมมือ แต่พอน้ำมาแรง มากทำให้ที่ดินเขาพังเสียหาย ฝายก็พัง ทุกคนยอมแพ้หมด ถึงเขาเห็นแล้วว่ามันเกิดความเสียหายน้ำ ชั่ง น้ำท่วมนานขึ้นและกินพื้นที่กว้างขึ้น ที่น้ำกัดพังก็พังไปหลายไร่ ได้ถอนบ้านที่น้ำแช่ตั้งหลายวัน ก่อนที่จะมีฝายบ้านที่น้ำไม่ท่วมสูงแบบนี้พอมีฝายน้ำท่วมถึงหลังคาบ้าน แต่พอฝายพังทางอำเภอ หรือใครก็ไม่ช่วยเหลือที่ดินที่พังนั้นเลย ในสวนเขามีทั้งสวนยาง สวนทุเรียน สวนหมาก เขาเอารถ แบนคโฮมาขุดงูออกเพื่อทำทางน้ำให้น้ำไหลไปตามทางตามคลองที่ขุด เพราะมันมีหลักไม้ไผ่ที่ปัก ยึดกระสอบทรายไว้ทำให้น้ำมันแวง เลยต้องรื้อหลักไม้ไผ่และกระสอบทรายออก เพื่อให้ น้ำไหลได้ สะดวก ตอนแรกเราตั้งความหวังว่าเราจะ ได้ผลดีได้สิ่งแวดล้อม ได้ธรรมชาติกลับมา ได้ความ ร่วมมือของชุมชน ฝายนั้นแก้ปัญหาภัยแล้งเป็นการเก็บน้ำไว้ใช้ตอนหน้าแล้ง แต่กลายเป็นเกิด ปัญหาที่ท่วมแทน พอหน้าแล้งต้น ไม้เราก็ยืนต้นตายใบเหลือง พี่ว่าต้องทำแบบฝายน้ำล้นไว้ใช้ ตลอดปี ต้องทำแบบปูน คอนกรีต เพราะทั้งใช้กระสอบทรายเหมือนเดิมน้ำแวงไปหมดเลย ด้าน แรงน้ำไม่ได้ น้ำมันแรงมาก คลองยางค้อมเป็นคลองใหญ่ น้ำแรงมากพี่ว่าทำไม่ได้ ทำไม่อยู่ ระบาย น้ำมันมากไป ต้องทำในห้วยในคลองเล็ก ที่คลองนี้ทำแบบนี้ไม่ได้ด้านน้ำไม่รอด ต้องทำแบบ แข็งแรงอย่างเดียวถึงจะสู้ไหว ต้องทำเรียงหินทั้ง 2 ข้างถึงจะช่วยได้ ชาวบ้านจึงไม่ได้รับความ เสียหาย แต่ใช้งบประมาณมากนะ ต้องทางราชการทำอย่างเดียว เห็นเขาไปกรุงเทพหลายครั้งเพื่อขอ งบประมาณมาทำฝายแต่ไม่สำเร็จ ตอนนั้นนายอำเภอบอกว่า ถ้ามีเหตุตรงไหนให้รายงานนายอำเภอ ที่ก็รายงานนายอำเภอ และนายอำเภอมาดูเลย ได้สั่งหยุดทำฝายนั้น เพราะที่ต้องแข็งถ้าเกิดความ เสียหายที่มากกว่านี้พี่กลัวรับมือไม่ได้ มันจะเสียหายไปมากนะเสียหายไปหลายหมู่บ้านเลย ตอน นั้น นายอำเภอมาดูประมาณ 3 ได้ เขาอพยพคนกันเพราะน้ำไม่ไปไหนเลย ฝายมันไม่ขาดมันด้าน น้ำอยู่ทำให้น้ำท่วมขึ้นสูงเร็วมาก และน้ำก็มาแรงมากที่ฝายนั้น นายอำเภอมาดูแก่ก็เรียกผู้ใหญ่ กำนัน มาช่วยแก้ปัญหากัน” (สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2563)

นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนตำบล ยางค้อมเกี่ยวกับเรื่องการทำฝายนี้มีงบประมาณ ตั้งไว้ 100,000 บาท แต่เป็นการตั้งงบประมาณ ตามหนังสืออำเภอขอความร่วมมือทำฝายเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง เป็นลักษณะทำฝายแล้วเพื่อแก้ปัญหา ขาดแคลนน้ำ ในช่วงนั้นเขากำลังทำฝายกันเยอะมาก มีแกนนำร่วมมือกับทหาร ซึ่งมีแนวทางการทำ ฝายมาจากภาคอีสาน ภาคเหนือ ในการทำฝายคงลืมนองในมุมลบ ในความเป็นจริงคุณมาทำฝายใน แม่น้ำ แต่ภาพสวยงามที่ผลสำเร็จไปในทิศทางที่ดี เขาคงหวังว่าฝายนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพราะ บ้านเราจริง ๆ แล้วเรื่องน้ำไม่มีปัญหา ในพื้นที่ยางค้อมอยากทำจุดนั้นให้เป็นจุดขายเป็นที่ท่องเที่ยว

เพราะพื้นที่ตำบลพิปูนจุดขายคือ บ่อน้ำร้อน ตำบลเขาพระจุดขายคือพระใหญ่ ตำบลยางค้อมก็เลยสร้างฝายเพื่อเป็นจุดขาย เป็นจุดเด่นที่หนึ่งของยางค้อมมีแม่น้ำไหลผ่านที่เป็นลักษณะภูมิทัศน์ที่ดี มีน้ำที่ใสสะอาดผ่านการตรวจรับรอง เป็นแม่น้ำสายหลัก สะอาด ตอนนั้นกรมมลพิษมาตรวจวัดคุณภาพของน้ำ แหล่งน้ำตรงนั้นมันสะอาดที่สุดในประเทศไทย” (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563)

3.3 ความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต

ความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อมจะยังคงอยู่ จากการสัมภาษณ์ นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม ว่า “ในการทำฝายไม่มีการสอบถามความต้องการหรือความคิดเห็นของคนในชุมชน เขาไม่มีการทำเชิงลึกขนาดนั้น เป็นลักษณะไปดูแบบจากที่อื่นแล้วมาทำเลย โดยไม่ได้ผ่านการกรองความคิดหลาย ๆ แง่มุม หรือจากหลายคน และในหลายด้านถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น คนที่นำมาพูดมาบอกกล่าว มองแต่ในมุมที่ดี ในแง่ดี สิ่งที่ได้รับประโยชน์ ไม่ได้มองถึงผลกระทบเลย เขามองแต่ข้างหน้าแต่ลืมมองไปข้างหลังว่าสิ่งที่คุณสร้างจะทำให้เกิดความเสียหาย ผลกระทบมันคืออะไร ถ้าว่ากักน้ำไว้ใช้ เด็กได้ลงไปเล่นน้ำ คนได้อาบ คนบ้านเราจริงๆ แล้วเราไม่ได้ใช้น้ำสำหรับบริโภคมากหรอก เพราะเรามีน้ำประปา ซึ่งในช่วงนั้นเราไม่ได้มีปัญหาเรื่องน้ำ ถ้ามองให้ลึกที่สร้างนี้มองเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่า ตอนนั้นสวยมากคนมาใช้เยอะมาก กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้ชุมชน ถ้าถามว่าในตอนนีที่ฝายมัน โคนรื้อมองแล้ว พี่เสียตายนะ ไม่ได้โทษเขาเลยนะ เราคิดได้เพราะเราไม่ได้ไปทำเอง แต่คนที่ทำเขาตั้งใจเขาหวังไปแล้ว เขาคิดบวกเขาไม่ได้มองภาพลบ” (สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563) จากการสัมภาษณ์ นางสาวสาวิตรี วงศ์สวัสดิ์ ว่า “พิปูนเป็นเมืองที่พูดเยอะก็ไม่ได้ เขาเป็นกลุ่มคนคอมมิวนิสต์มาก่อน เขามีความคิดแบบของเขา เราจะไปออกแนวคิดมากก็ไม่ได้ เราจะเอาความคิดสมัยใหม่มาใช้ก็ได้ไม่มากเพราะยังมีคนเดิม ๆ อยู่มาก ความคิดเดิมๆ ยังมีมาก เป็นกลุ่มอิทธิพลกลุ่มหนึ่งที่เขาคิดแล้วเราต้องคล้อยตามเขาอย่างเดียว ว่าของสิ่งนั้นจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จเราต้องคล้อยตามเขาอยู่ดี เขาใช้คนหนุ่มมากในการทำ ใช้เสียงส่วนใหญ่ในการทำ เขาอยู่กันแบบพวกมากลากไป กำนันแก่ลงทุน ลงแรงกินไป ทำแค่ตายเลย ความหวังแก่ตั้งไว้เยอะ แก่อยากให้อย่างค้อมมีจุดดี มีสิ่งที่ดี หลังจากที่ดินเขาพังเสียหายแล้วนั้น กำนันว่าแก่เสียใจนั้นแหละ แต่ทำอะไรไม่ได้” (สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2563) จากการสัมภาษณ์ นางสาวแววดาว บุญช่วย ว่า “ในทีมผู้ใหญ่บ้านกับชุมชนมีความร่วมมือกันดีมาก แต่การจัดการเขาดูแลภายในไม่ไปศึกษาภายนอกก่อนซึ่งกลายเป็นว่าสิ่งที่ทำนั้นเสียประโยชน์ เหมือนเขาหาข้อมูลแต่ยังไม่เพียงพอหรือข้อมูลสิ่งแวดล้อมแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน (ท่าเล พื้นที่ ภูมิประเทศไม่เหมือนกัน) ของเขาเป็นคลองเล็ก กำนันไปดูที่จันดีของหมอเหมียวที่คลองมิน แต่ที่คลองมินเป็นคลองเล็กกว่า และมีลักษณะเป็นดินเหนียวมากกว่าดินทราย แต่ที่คลองยางค้อมเป็นดินทรายล้วน ไม่มีดินเหนียวเลยดินเหนียว

จะมีความแข็งแรงกว่าและคลองมึนมีความสูงของตลิ่งมากกว่าสามารถบังคับทิศทางของน้ำได้ดีกว่า
 แก่คิดที่จะทำว่าดี ดีมากเลยแต่พอทำแล้วเกิดปัญหาแล้วแก่จะแก้ปัญหาแบบไหน คนที่จะรู้เรื่องด้าน
 นี้ก็น้อยแล้วจะแก้ปัญหาอย่างไรต้องช่วยกันหลาย ๆ ด้าน ตอนนี้มีเพียงภูมิปัญญาชาวบ้าน ต้องการคน
 ที่มีภูมิรู้ในด้านนี้มาช่วยนะ เรายังอยากอนุรักษ์ธรรมชาติหรือว่าเอาความทันสมัยมาใช้เราจะเอา
 แบบไหน ให้มันคงอยู่กับเราแบบไหน มองในมุมมองอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้คนได้เข้าถึงธรรมชาติ
 แต่ในมุมมองของนักการเมืองต้องการให้มันเสร็จ ๆ ไป ต้องการให้ตัวเองได้ประโยชน์เป็นงาน ๆ
 แต่เขาไม่มีไอเดียที่จะทำให้ดูดีเขาไม่มองหลาย ๆ มุมมอง เป็นการอำนวยความสะดวกเขาแต่ไม่มี
 จุดเด่นไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน” (สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2563)

แนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม
 อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ ต้องทำความเข้าใจกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชนใน
 พื้นที่ ทั้งเรื่องของแนวคิดการจัดการน้ำเพื่อช่วยไม่ให้ที่ดินชาวบ้านได้รับความเสียหาย และต้อง
 ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ทั้ง 9 หมู่บ้าน



บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุ ความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญมานำเสนอ โดยจำแนกออกเป็นสามส่วนคือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการรวบรวมรายละเอียดจากข้อมูล ด้านเอกสาร และการสัมภาษณ์ ตลอดจนการนำข้อมูลมาจัดลำดับการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ มีกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคมในการสร้างฝายมีชีวิต ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

การสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคม เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน ระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านเกี่ยวกับอิทธิพลทางการเมืองที่มีผลกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชุมชน เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นหรือความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างประชาชนในชุมชนได้ส่งผลให้ประชาชนหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง คนที่ไม่เห็นด้วยถึงจะไม่ให้ความร่วมมือแต่ก็ไม่ได้ขัดขวาง แต่มันเป็นความต่างในความคิด เกิดเป็นความตึงเครียดทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งของผู้ก่อสร้างฝายและผู้ได้รับผลกระทบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ของประชาชน โดยไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองแง่มุมความคิด มองเพียงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น ไม่ได้มองถึงผลกระทบในทุกมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมว่าจะสร้างความทุกข์ ความ

เสียหายเล็กน้อยเพียงใด จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งทางความคิดระหว่างผู้นำชุมชนในการทำฝายกับชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยหรือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชน ความเข้มแข็งทางสังคม และการเมืองในท้องถิ่น และสร้างความไม่พอใจให้กับเจ้าของที่ดิน ไม่เป็นธรรมกับเจ้าของที่ดิน แต่ต้องจ่ายยอมเพื่อไม่ให้มีปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นและสังคม เป็นการร่วมสนับสนุนในการสร้างฝายมีชีวิต เพราะถ้าไม่ช่วยเหมือนไม่ให้ความร่วมมือ และหลังจากที่ดินของชาวบ้านได้รับความเสียหายก็ยิ่งซ้ำเติมความรู้สึกถูกเอารัดเอาเปรียบเข้าไปอีก

ในส่วนของผู้ใหญ่หรือนายอำเภอมาช่วยแก้ไขปัญหานั้น แต่ทุกอย่างก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข ชาวบ้านไม่ได้ทำหน้าที่สื่อถึงอำเภอหรือศูนย์ดำรงธรรมเพราะคิดว่าเขาคงไม่สามารถช่วยเหลือได้ แต่มีการรื้อฝายออกและยกทำคันทรายทำแนวกันน้ำ เพื่อให้ น้ำไหลได้สะดวก ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับการสร้างฝายมีชีวิต ระหว่างประชาชนกับผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่นภาครัฐ ในส่วนของกำนัน ใช้อำนาจมากกว่าเหตุผล เพราะในการตัดสินใจสร้างฝายในขั้นตอนแรก ไม่ได้ฟังเสียงคัดค้านหรือศึกษาข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน เมื่อที่ดินของชาวบ้านพังเสียหาย กำนันรับปากว่าจะช่วยเหลือแก้ไขให้เป็นเหมือนเดิม แต่ก็ไม่ได้ทำตามทีพูด ปล่อยให้ความเดือดร้อนของชาวบ้านเงียบหายไปเอง โดยไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ จนปัจจุบันที่ดินถูกปล่อยให้รกร้าง ไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้ และที่สำคัญที่ดินยังไม่ได้รับการถมหรือปรับผิวหน้าดินให้เหมือนเดิม ยังคงเป็นหลุมเป็นบ่อมีน้ำท่วมขัง ทำให้ที่ดินบริเวณดังกล่าวไม่ได้ใช้ประโยชน์และไม่มีราคา ขายไม่ได้ ในส่วนของภาครัฐมีการประกาศเหตุภัยพิบัติในพื้นที่ แต่ทางราชการก็ไม่ได้ช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาคืออย่างใด

2.2 แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม มาจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและผู้นำชุมชน การดำเนินการก่อสร้างเองโดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากบุคคลหรือหน่วยงานใดอย่างเป็นทางการ ภายใต้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับในพื้นที่ การร่วมกันสร้างข้อตกลงร่วมกันของชุมชน จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งทางความคิดระหว่างหน่วยงานราชการในพื้นที่ และชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยหรือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการทำฝาย มีแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต คือในการก่อสร้างฝายมีชีวิตมีการเชิญน้ำชาเป็นการเชิญชวนชาวบ้านในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้หรือเห็นด้วยในการร่วมกันทำฝายกลายเป็นว่าชาวบ้านได้รับรู้แล้วในช่วงแรกชาวบ้านให้ความร่วมมือดี เมื่อสร้างฝายเสร็จเกิดผลสำเร็จที่สวยงาม กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีคนมาเที่ยวเยอะ มีร้านค้าเกิดขึ้น มีการจัดงานลอยกระทง มีกิจกรรมมากมาย แต่เมื่อน้ำฝายพังและที่ดินชาวบ้านเสียหาย คณะผู้สร้างฝาย อำเภอพิบูลย์ องค์การบริหารส่วนตำบลยางค่อม

หรือหน่วยงานอื่นไม่ได้ให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหามาไรมากนัก มีแต่การเอารถแบคโฮมาขุดกระสอบทรายออกเพื่อให้น้ำไหลได้สะดวกเท่านั้น แต่ผลกระทบที่เกิดกับที่ดินของชาวบ้านพังเสียหายไม่สามารถเพาะปลูกและใช้ประโยชน์ได้ ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหามาจนถึงปัจจุบัน ความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อมก็ยังคงอยู่เช่นเดิม เพราะบริบทของอำเภอพิบูลย์เป็นเมืองที่มีกลุ่มคนคอมมิวนิสต์อาศัยอยู่ก่อน เป็นแนวความคิดแบบเผด็จการ (Autocratic) จะตัดสินใจด้วยตนเอง ยึดมั่นในความคิดของตนเองเป็นใหญ่ จัดการได้โดยใช้แนวความคิดการเมืองภาคพลเมือง สำหรับฝายมีชีวิตเริ่มจากการเรียนรู้คือการทำเวทีประชาเข้าใจจนผู้นำและชาวบ้านพร้อมใจรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรด้วยความสัมพันธ์กันทาง สังคม มีการสื่อสาร เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง และแก้ปัญหาหน้าท่วมขังในหน้าน้ำหลากด้วยการทำฝายมีชีวิต

2.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุมชนเป็นผู้ประสบภัยและรับผลกระทบโดยตรง เพราะชุมชนเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ขับเคลื่อนการจัดการชุมชนตนเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่เกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แนวทางแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม คือให้องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อมทำหน้าที่สื่อถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ประสานให้นารถแบคโฮมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเรือกระสอบทรายออก เพื่อที่จะให้น้ำไหลผ่านสะดวก ที่ที่ดินของชาวบ้านได้รับความเสียหาย ด้านฝั่งขวาเป็นเรียงหินแต่ฝั่งซ้ายไม่เป็นเรียงหินเป็นดินทรายไม่สามารถต้านน้ำได้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อมคือ ควรสอบถามความต้องการหรือความคิดเห็นของคนในชุมชนในเชิงลึกในหลากหลายมิติ การมองในด้านเดียวในมุมที่ได้รับประโยชน์จะสร้างความเสียหายได้ ผู้นำชุมชนต้องหันมารวบรวมความคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

2. อภิปรายผล

2.1 สภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากผลการวิจัยพบว่า ฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม โดยเริ่มจากการทำประชาคมในหมู่ที่ 3 บ้านโนนไส เพื่อขอความเห็นชอบจากชาวบ้านในการใช้พื้นที่ก่อสร้างฝายมีชีวิต แต่ชาวบ้านไม่

เห็นด้วย จึงเปลี่ยนมาใช้พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านยางค้อมแทน แต่ไม่ได้มีการทำประชาคมในพื้นที่หมู่ที่ 5 อีก และชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 5 ก็ไม่ได้รับทราบถึงการทำฝายในพื้นที่เกิดการประชาคมที่ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านมาทราบว่ามีโครงการสร้างฝายตอนที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ร่วมกันสร้างฝายในพื้นที่ได้ สะพานแม่น้ำตาปีแล้ว ในตอนแรกของการพูดคุยกันผู้นำท้องถิ่นที่ผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับการสร้างฝายมีชีวิต ต้องมีการทำประชาคมก่อนการสร้างฝายมีชีวิต โดยเริ่มจากการทำประชาคมหมู่บ้านหนึ่ง แต่มีการดำเนินการก่อสร้างฝายอีกหมู่บ้านหนึ่ง มีเพียงการประชาสัมพันธ์การสร้างฝายมีชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่ทราบเป็นระยะ ๆ แบบไม่ทั่วถึง สร้างความสับสน ความแตกแยก และความไม่เข้าใจให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลยางค้อม โดยเฉพาะประชาชนที่มีที่ดินติดกับฝายมีชีวิตที่ไม่เห็นด้วยในการสร้างฝายบริเวณลำคลองใต้สะพานตำบลยางค้อม ชาวบ้านส่วนหนึ่งกลัวว่าฝายจะต้านแรงน้ำไม่ไหว เพราะธรรมชาติของน้ำในลำคลองแม่น้ำตาปีจะไหลเชี่ยวกรากและแรงมากในช่วงฤดูฝน แต่ก็ไม่มีใครกล้าคัดค้านการสร้างฝายมีชีวิตในครั้งนี้

ในการก่อสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ประสบปัญหาน้ำไหลหลากมีปริมาณน้ำมากและทุกครั้งสร้างความเสียหาย ชำรุด ให้กับฝายมีชีวิต ทำให้ที่ดินของชาวบ้านบริเวณรอบฝายเสียหายเป็นวงกว้าง เกิดเป็นความตึงเครียดของผู้ก่อสร้างฝายและผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินได้ กลายเป็นที่ดินรกร้าง ไม่มีราคา ซื่อขายไม่ได้ สร้างความกังวลและความไม่สบายใจให้กับหลายฝาย จนเกิดเป็นความขัดแย้งในชุมชน เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นหรือความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างประชาชนในชุมชนส่งผลให้ประชาชนหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง โดยคนที่ไม่เห็นด้วยถึงจะไม่ให้ความร่วมมือแต่ก็ไม่ได้ขัดขวาง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กับประชาชนในการสร้างฝายมีชีวิตให้แย่ง

2.2 แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2.1 **ความร่วมมือ** เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลยางค้อมและพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมกันสร้างมีชีวิตด้วยใจทำให้เกิดระบบนิเวศ น้ำยกระดับเพิ่มมากขึ้นมีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นฝายที่สร้างในแม่น้ำตาปีที่ได้รับการขุดลอกเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมและแก้ปัญหาภัยแล้ง เพื่อตอบสนองตามนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจฐานราก สร้างกลไกเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น

2.2.2 **การแข่งขัน** เป็นการแสดงพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นที่ท้องถิ่นในการสร้างฝายพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจตนเอง มุ่งชัยชนะของตนเองเป็นประการสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์หรือความสูญเสียของผู้อื่นในการสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค้อม เพื่อนำไปสู่การสร้าง

รูปแบบความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิตในพื้นที่ เพื่อตอบสนองนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต ทั้งทางด้านกายภาพ การเมือง สังคม

2.2.3 การประนีประนอม ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนภายหลังฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม ทำให้ที่ดินของชาวบ้านได้รับความเสียหาย การประนีประนอมหรือเป็นตัวแทนพูดคุยกับชาวบ้าน ความสมยอมของผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิต เพราะคู่กรณีเป็นธรรมชาติ เพราะน้ำหลากจากแม่น้ำตาปี ซึ่งผ่านการประนีประนอมและหาทางออก โดยการประสานทางอำเภอพิบูล ในการช่วยชาวบ้านที่ได้รับความเสียหายให้สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวได้เช่นเดิม

2.2.4 การหลีกเลี่ยง จากปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิตทำให้ที่ดินของชาวบ้านเสียหาย ที่ผ่านมานั้น การเรียกร้องผ่านการพูดคุยของบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางคือ นายอำเภอพิบูล แต่ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่เข้ามาให้การช่วยเหลือในการจัดสรรงบประมาณ ก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือแต่อย่างใด จนกลายเป็นความนิ่งเฉย และชินชาในที่สุด

2.2.5 แบบยอมให้ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับผลกระทบจากการสร้างฝายมีชีวิตทำให้ที่ดินของชาวบ้านเสียหาย ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่เข้ามาให้การช่วยเหลือหรือชี้แนะแนวทางการเรียกร้องสิทธิโดยชอบธรรม ชาวบ้านจึงจำยอมไม่เรียกร้องความเสียหายแต่อย่างใด อยู่แบบเงียบ ๆ รอให้ทุกอย่างดีขึ้นเองตามธรรมชาติ

3.3 ข้อเสนอแนะทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3.1 ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3.3.2 ผู้นำชุมชนควรขอความเห็นชอบจากหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ เช่น กรมเจ้าท่า องค์กรบริหารส่วนตำบลยางค้อม และที่ว่าการอำเภอพิบูลอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นกลางในการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3.3.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ การทำประชาคม หรือการทำประชาวิจารณ์ ให้ทั่วถึง เพื่อลดความขัดแย้งทางความคิดกับประชาชน สร้างความเข้าใจในแนวคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐควรมีบทบาทในการเสริมสร้างหรือเป็นศูนย์ประสานงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

3.2 ควรทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ทั้งก่อนการสร้างฝายมีชีวิต ตอนกำลังสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น หนังสือ จดหมาย ต่าง ๆ หรือไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุย ปรีกษา หรือ และการแลกเปลี่ยนรู้ ฯลฯ

3.3 ควรเจรจาพูดคุยหรือทำประชาพิจารณ์ในเชิงลึกกับชาวบ้านที่มีพื้นที่เหนือฝายและพื้นที่ใต้ฝาย ให้ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อลดผลกระทบและความขัดแย้งทางความคิด

3.4 ร่วมกันทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และชาวบ้านในพื้นที่



บรรณานุกรม



บรรณานุกรม

- กานดา จันทร์แย้ม. (2546). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จุฑามาศ รุจิรตานน. (2547). *การศึกษาศาเหตุของความขัดแย้งและวิธีจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- คำรงค์ โยธารักษ์, นิพนธ์ รัตนคช, สุภารัตน์ สุดสมบุญ, อัสมา พิมพ์ประพันธ์, อรณูชา อยู่สกุล, พุทธิวิมล ชชรรัตน์,... พนิดา อ่าลอย. (2560). *การบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิตกรณีศึกษาฝายมีชีวิตบ้านยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช*. คณะกรรมการอุดมศึกษา. วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ (SCT).
- นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2561). *การจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของชุมชนพรวนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีชา วุฒิการณ์. (2554). *ผลกระทบของฝายกักเก็บน้ำที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านคอนไชย อำเภอบัว จังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รัฐพล ตันตือนุพงศ์. (2552). *การจัดการเหมืองฝายในกลุ่มน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วชิรา กิตการ. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างเข่าอารมณ์และรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งตามแนวคิด โชมัส-คิลแมนน์ : กรณีศึกษาพยาบาลปฏิบัติการ โรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่ง (ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2545). *ความลับขององค์การ พฤติกรรมขององค์การสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- สิริวุฒิ พงษ์พานิช. (2544). *อำนาจและความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. .
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2545). *ความขัดแย้ง-การบริหารเพื่อสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ตะเกียง.

- สุนีย์ เฟ่งประภคิต. (2547). *แบบภาวะผู้นำกับวิธีการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารพรานที่ 32. *คู่มือการสร้างฝายมีชีวิต*. จังหวัดน่าน และศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน.
- องการบริหารส่วนตำบลยางค้อม. (2559). *การทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565)*. อำเภอพิปูน นครศรีธรรมราช.
- ขวัญภา สุขคร. (2557). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำฝายชะลอน้ำ กรณีตัวอย่าง ชุมชนบ้านกิวท่ากลาง-ท่าใต้ ต.บ้านกิว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*, 10(1), 255-267.
- รัฐพล เย็นใจมา, และสุรพล สุขะพรหม. (2561). ความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2).
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า เล่มที่ 1*, *ฐานข้อมูลการเมืองการปกครองสถาบันพระปกเกล้า*.
- วรชาติ แก้วกำ, สำราญ กำจัดภัย, และปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 97-106.
- พิชัย สราญรัมย์. (2554). การสร้างฝายภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเก็บกักน้ำธรรมชาติในจังหวัดตราดของประเทศไทย. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 16(3), 472-484.
- สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์. (2556). การจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 39(2), 21-34.
- สุนทร ปัญญาพงษ์, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์, และวงศา เล้าหิรัยวงศ์. (2555). ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำจากเขื่อนลำปะทาว อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารสังคมคุ่มน้ำโขง สถาบันพระปกเกล้า*, 8(1), 115-135.
- นณณ์ ผาณิตวงศ์. (2559). *สร้างฝายดีไหม?*. กลุ่มอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม สืบค้นจาก <http://www.siamensis.org/article/40294>
- _____. *สาเหตุของความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นจาก <http://www.impressionconsult.com/web/articles/462-article29102012.html>

สุวัฒน์ คงแป้น. (2559). *รักชีวิต รักสิ่งแวดล้อม : ฝ่ายมีชีวิต ต้นน้ำอยู่ที่ต้นไม่*.

สืบค้นจาก <https://ref.codi.or.th/public-relations/news/14761-2016-04-18-03-19-44>

ไพรัช บริพันธ์. (2563, 10 พฤษภาคม). *ก้านต้นตำบลยางค้อม* [บทสัมภาษณ์]

วรรณเพ็ญ บริพันธ์. (2563, 10 พฤศจิกายน). *หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม*
[บทสัมภาษณ์]

_____. (2563, 11 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

_____. (2563, 8 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]

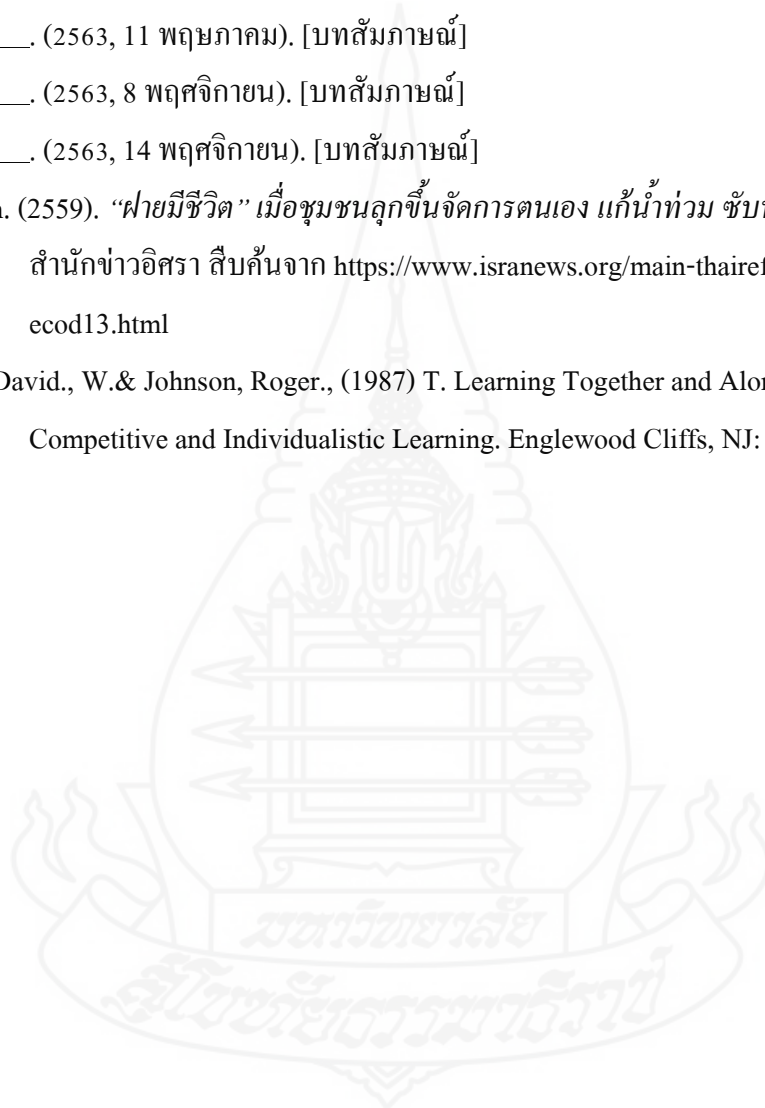
_____. (2563, 14 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]

thaireform. (2559). *“ฝ่ายมีชีวิต” เมื่อชุมชนลุกขึ้นจัดการตนเอง แก้น้ำท่วม ชับน้ำไว้ใช้หน้าแล้ง*.

สำนักข่าวอิศรา สืบค้นจาก [https://www.isranews.org/main-thaireform/46159-](https://www.isranews.org/main-thaireform/46159-ecod13.html)

[ecod13.html](https://www.isranews.org/main-thaireform/46159-ecod13.html)

Johnson, David., W.& Johnson, Roger., (1987) *T. Learning Together and Alone : Cooperative, Competitive and Individualistic Learning*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.



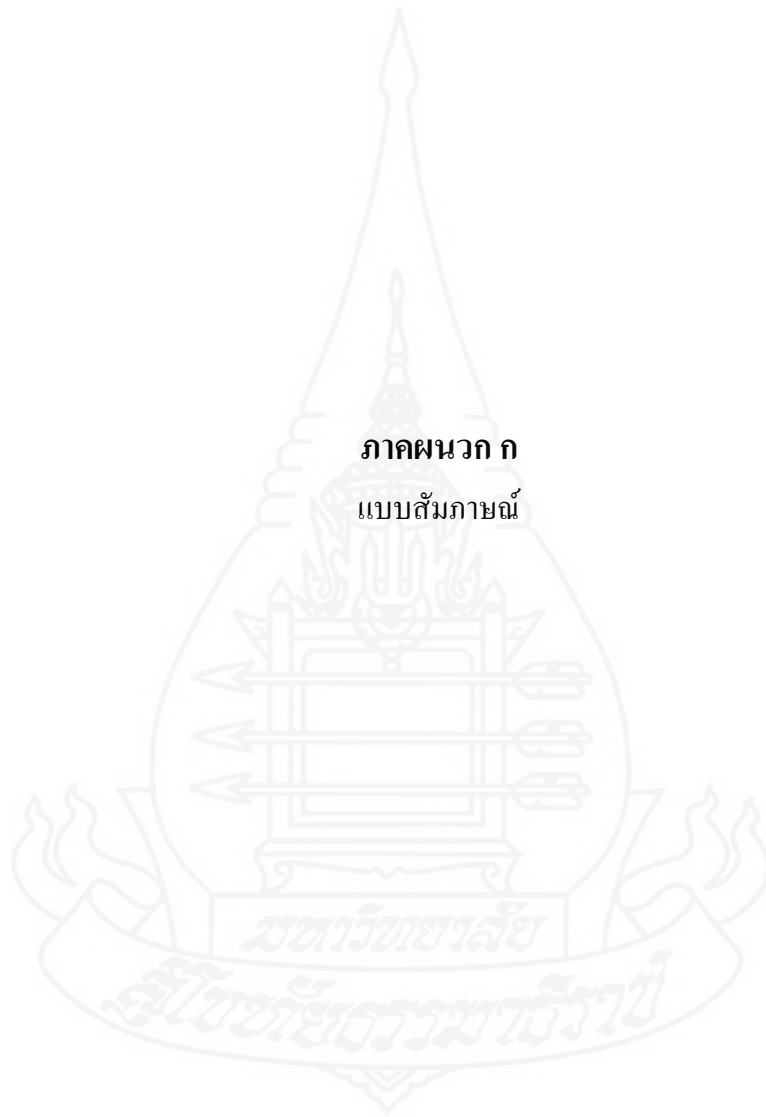


ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์



แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม

อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อประโยชน์ในการวิจัย ซึ่งข้อมูลของท่านจะมีประโยชน์ในทางวิชาการ โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงหรือตามความคิดเห็นของท่าน โดยคำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะนำไปประมวลและวิเคราะห์เพื่อการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นไปเพื่อการศึกษาตามหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะสำเร็จด้วยดีหากได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลจากท่าน ขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

3. แบบสัมภาษณ์การวิจัยฉบับนี้มีทั้งหมด 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม

อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

(สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่ และผู้นำท้องถิ่น)

สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์..... เวลา.....น.

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.2 ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 อายุ.....ปี

1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด.....

1.5 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง/อาชีพ.....

1.6 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง.....ปี

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ให้ท่านช่วยเล่าประวัติความเป็นมาหรือความรู้ ความเข้าใจ ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....
.....
.....

2.2 ท่านมีบทบาทหน้าที่ วิธีการดำเนินการในการร่วมคิด ร่วมทำ ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....
.....
.....

2.3 ท่านมองว่าสาเหตุของความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

2.4 ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ อย่างไร

.....
.....
.....

2.5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐ ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....
.....
.....

2.6 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ของผู้นำท้องถิ่น
ท้องถิ่น ภาครัฐในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....
.....
.....

2.7 ท่านคิดว่าใครได้รับผลประโยชน์และได้รับผลกระทบในการสร้างฝายมีชีวิต
ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง
ในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อ
ประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ในภาพรวมของการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดอะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

3.2 ท่านเจอปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการร่วมคิด ร่วมทำ ในการสร้างฝายมี
ชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

3.3 ท่าน มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการขับเคลื่อนการสร้างฝายมีชีวิต
ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านใดบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 ท่านมีข้อเสนอแนะต่อความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....
.....
.....

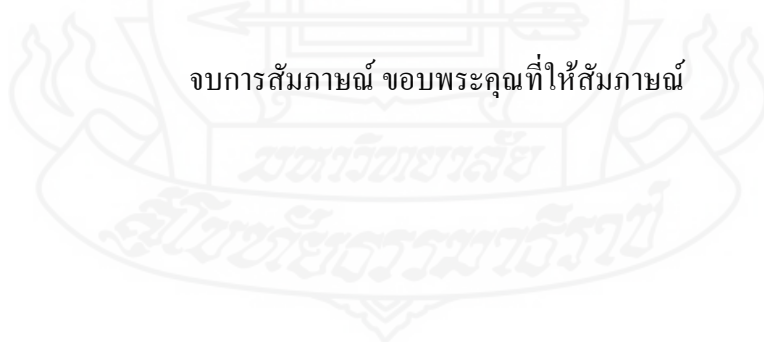
4.2 ท่านมีแนวทางหรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....
.....
.....

4.3 ท่านคิดว่าความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะยังคงอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

จบการสัมภาษณ์ ขอบพระคุณที่ให้สัมภาษณ์



แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม

อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

(สำหรับประชาชนในตำบลยางค่อม)

สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์..... เวลา.....น.

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.2 ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 อายุ.....ปี

1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด.....

1.5 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง/อาชีพ.....

1.6 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง.....ปี

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้าง
ฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ท่านรู้จักและเข้าใจในกระบวนการ ขั้นตอน การสร้างฝายมีชีวิตตำบลยางค่อม
อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.2 ท่านได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสนับสนุนในด้านใดบ้าง กับการ
สร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....
.....
.....

2.3 ท่านมองว่าสาเหตุของความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยาง
ค่อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย
และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ มีอะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

2.4 ท่านได้รับผลกระทบกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค่อม อำเภอพิบูล จังหวัด
นครศรีธรรมราช ทั้งก่อนดำเนินการสร้างฝาย ตอนดำเนินการสร้างฝาย และเมื่อสร้างฝายแล้วเสร็จ
หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.5 ท่านได้รับรู้ข้อมูล รับทราบปัญหา หรือสาเหตุเกี่ยวกับความขัดแย้งในการ
สร้างฝายมีชีวิต ตำบลค่อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.6 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับผู้นำ
ท้องถิ่น ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัด
นครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

2.7 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ของผู้นำ
ท้องถิ่น ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัด
นครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

2.8 ท่านคิดว่าใครได้รับผลประโยชน์ในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม
อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง
ในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อ
ประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ท่านคิดว่าในการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดอะไรบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ท่านเจอปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดอะไรบ้าง ในการร่วมคิด ร่วมทำ กับการ
สร้างฝายมีชีวิต ตำบลค้อม อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

3.3 ท่านมีปัญหาลุปสรรค และข้อจำกัดในด้านใดบ้าง ในการสร้างฝายมีชีวิต
ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....
.....
.....

ส่วนที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่เหมาะสมกับ
การสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหัวข้อประเด็น
ดังต่อไปนี้

4.1 ท่านมีข้อเสนอแนะต่อความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยาง
ค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช อะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

4.2 ท่านมีแนวทางหรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนกับ
การสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช อะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....

4.3 ท่านคิดว่าความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม
อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช จะยังคงอยู่หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

จบการสัมภาษณ์ ขอบพระคุณที่ให้สัมภาษณ์

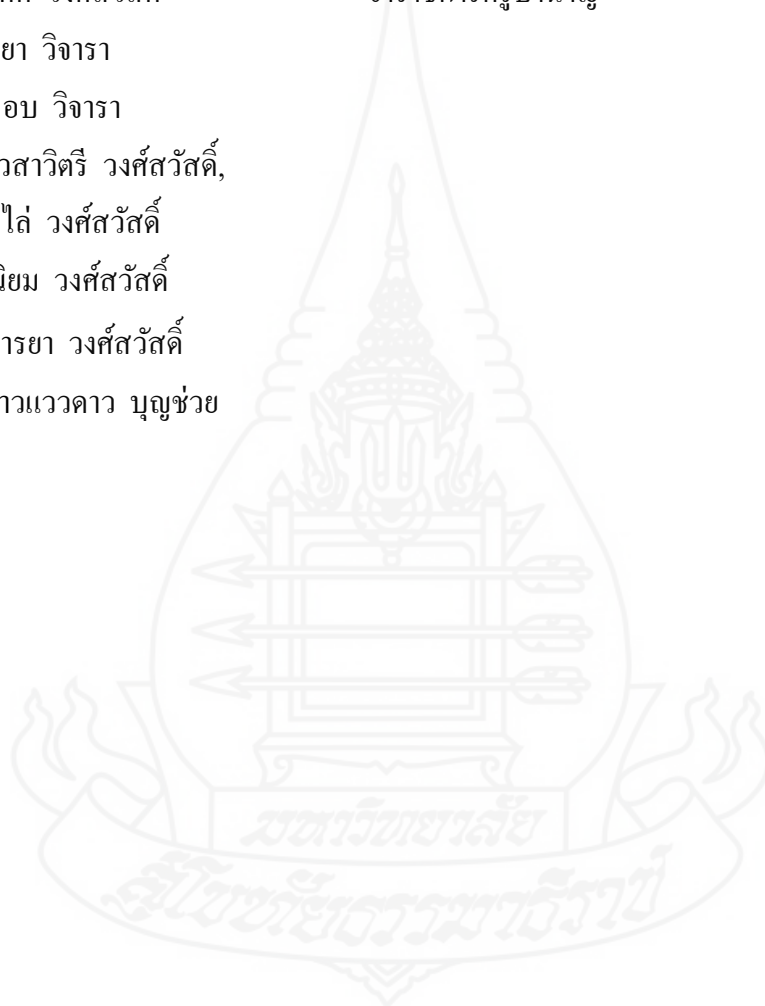
ภาคผนวก ข

รายชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์



รายชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

- | | |
|------------------------------------|---|
| 1. นายไพรัช บริพันธ์ | กำนันตำบลยางค้อม |
| 2. นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ | ครูฝ่ายมีชีวิต |
| 3. นางพนิตา อ่าลอย | ครูชำนาญการ |
| 4. นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ | หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม |
| 5. นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ | ข้าราชการครูชำนาญ |
| 6. นายวิทยา วิจารณ์ | |
| 7. นายปลอด วิจารณ์ | |
| 8. นางสาวสาวิตรี วงศ์สวัสดิ์, | |
| 9. นางกิมไต้ วงศ์สวัสดิ์ | |
| 10. นายนิยม วงศ์สวัสดิ์ | |
| 11. นางอารยา วงศ์สวัสดิ์ | |
| 12. นางสาวแหวดาว บุญช่วย | |



ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการสัมภาษณ์





ภาพที่ 1 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
นายไพรัช บริพันธ์ กำนันตำบลยางค้อม
สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2563



ภาพที่ 2 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
นางสาวประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ ครูฝ่ายมีชีวิต
นางพนิตา อ่ำลอย ครูชำนาญการ
สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2563



ภาพที่ 3 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
นางวรรณเพ็ญ บริพันธ์ หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลยางค้อม
สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤศจิกายน 2563



ภาพที่ 4 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ (ข้าราชการครูบำนาญ), นายวิทยา วิจารณ์, นายพลอบ วิจารณ์
สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤศจิกายน 2563



ภาพที่ 5 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
 นายโชคดี วงศ์สวัสดิ์ (ข้าราชการครูบ้านานู), นายวิทยา วิจารณ์, นายพลอบ วิจารณ์
 สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤศจิกายน 2563



ภาพที่ 6 ภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม
 นางสาวสาวิตรี วงศ์สวัสดิ์, นางกิมไต้ วงศ์สวัสดิ์, นายนิยม วงศ์สวัสดิ์, นางอารยา วงศ์สวัสดิ์
 และนางสาวแหวดาว บุญช่วย สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤศจิกายน 2563

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาววันเพ็ญ เทวฤทธิ์
วัน เดือน ปีเกิด	11 มีนาคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2546
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลพิปูน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่ง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

